

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

II) Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 3.

ÅREN

1866—1870.

NORRBOTTENS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Norrbottnens län *gränisar* i söder och sydvest till Vesterbotten, i vester och nordvest till Norge, i nordost och öster till storfurstedömet Finland och i sydost till Bottniska viken. Den nordligaste punkten af länet, och således äfven af Sverige, är belägen der gränslinierna emellan Sverige och Norge, Sverige och Finland samt Norge och Finland sammanträffa vid Kuokimodka råröse N:o 294, på $69^{\circ} 31' 21,1''$ polhöjd samt $2^{\circ} 30' 7,8''$ längd öster om meridianen genom Stockholms observatorium. Mot söder sträcker sig länet till $65^{\circ} 8'$ polhöjd, der gränslinien mot Vesterbotten skäres af Skellefteå elf; åt vester sträcker sig länet vid Nasafjäll till $2^{\circ} 27\frac{3}{4}'$ vester om Stockholm, och åt öster vid Torneå elfs utlopp till $6^{\circ} 5\frac{1}{2}'$ öster om Stockholms meridian. Länets längd från norr till söder är nära 41 mil, och dess största bredd från Torneå elfs utlopp till Nasafjäll vid gränsen mot Norge $36\frac{1}{2}$ mil. Länet indelas i tvenne hufvuddelar, nemligen det så kallade nedre landet eller kustlandet och Lappmarken. Det förra intager en längd af omkring 34 mil längs kusten af Bottniska viken och längs Torneå och Muonio elfvar med en bredd af 7 å 8 mil; hvaremot Lappmarken upptager resten af länet med en längd från sydvest till nordost af omkring 34 mil och en vinkelrät bredd af 12, 20 och 25 mil.

Ekonomiska karteverkets mätningar fortgå, och kartor äro upprättade öfver alla nedre landets socknar med undantag af en del af Pajala, samt öfver största delen af Pite och Lule lappmarker. Den afmätta och kartlagda delen af länet utgör:

af landets nedre socknar omkring	200	kvadratmil.
af Pite lappmark	»	120
af Lule lappmark	»	200
	320	d:o

eller tillhopa 520 kvadratmil.

Graverade och tryckta äro kartor med beskrifningar öfver Neder-Lule och Råne härad.

Dels med ledning af ekonomiska kartorna och dels efter de kalkyler, som upprättats öfver återstående mätningsarbeten, har länets *ytvidd* blifvit uträknad, och ehuru de uppgifter, som härigenom erhållits, icke kunna vara till alla delar fullt tillförlitliga, i brist af fullständiga mätningar, torde de dock kunna anses komma ganska nära det rätta förhållandet, synnerligast hvad det så kallade nedre eller kustlandet beträffar. Enligt nämnda uträkning utgör hela länets ytvidd omkring 900 kvadratmil, hvaraf lappmarkerna upptaga 685 och nedre landet 215 kvadratmil.

I fråga om landets *naturbeskaffenhet* i allmänhet får Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande åberopa underdåniga berättelsen för femårsperioden 1851—1855.

Sedan senaste femårsberättelse afgafs, har länets *gräns* emot Vesterbotten undergått förändring, enär enligt Kongl. Brefvet den 20 Maj 1868 Malå kapellförsamling i Arvidsjaurs lappmarks pastorat, med Nordanås och Fjällnäs krononybyggen i Arjeplougs socken, hvilka förut tillhört detta län, derefter i administrativt hänseende äro förlagda till Vesterbottnens län. Länets gräns emot Vesterbotten, dels enligt nyssnämnda nådiga bref och dels enligt äldre bestämmelser, har nu följande sträckning, nemligen: från Bottniska viken efter gamla rågången först vesterut och sedan sydvest till råpunkten Hvithatten och vidare till Skellefteå elf, der gamla linien lemnas och nya gränsen vidtager, samt följer nämnde elf uppföre dess lopp till Kiävaquoik (Pölforsen), belägen nedanför Slagnässjön, samt derifrån i rät led till Arisoive och vidare öfver Laiselfven till det ställe, der gamla rågången åter träffas något vester om råpunkten Fasta Poulta,

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-21.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.....	1.
2. Innevånare.....	2.
Tab. Litt. A. Länets indelning.....	3.
3. Näringar.....	4.
Tab. Litt. B. Språkskilnad.....	4.
Tab. Litt. C. Sammandrag af beviljade anslag till afdikningar 1866-1870.....	7.
4. Kommunikationsanstalter och varubyten.....	17.
Tab. Litt. D. Anstalter för sjöfartens säkerhet.....	18.
5. Kameralförhållanden.....	19.
6. Politi.....	20.
 Tabellbilagor	 23-34.
Tab. N:o 1. Folkmängd.....	23.
Tab. N:o 2. Jordbruk.....	24.
Tab. N:o 3. Boskapsskötsel.....	24.
Tab. N:o 4. Skogshushållning.....	25.
Tab. N:o 5. Dödade rofdjur.....	25.
Tab. N:o 6. Af rofdjur dödade husdjur.....	26.
Tab. N:o 7 a. Grufvor, bergverk, bruk, fabriker och manufaktur- inrättningar, år 1870.....	26.
Tab. N:o 7 b. Handtverkerin, år 1870.....	27.
Tab. N:o 8 a. Allmänna vägar.....	27.
Tab. N:o 8 b. Gästgifverin och skjutsning.....	28.
Tab. N:o 9 a. Sjöfart, år 1870.....	28.
Tab. N:o 9 b. Handel, år 1870.....	29.
Tab. N:o 10 a. Hemman och jordlägenheter m.m. å landsbygden, år 1870.....	30.
Tab. N:o 10 b. Jordområde och egendomar i städerna, år 1870.....	30.
Tab. N:o 11. Laga skiften, åren 1866-1870.....	31.
Tab. N:o 12. Krono-uppbörden.....	32-33.
Tab. N:o 13. Sparbanker.....	34.
Tab. N:o 14. Fattigvården.....	34.

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

II) Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 3.

ÅREN

1866—1870.

NORRBOTTENS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Norrbottens län *gränsar* i söder och sydvest till Vesterbotten, i vester och nordvest till Norge, i nordost och öster till storfurstedömet Finland och i sydost till Bottniska viken. Den nordligaste punkten af länet, och således äfven af Sverige, är belägen der gränslinierna emellan Sverige och Norge, Sverige och Finland samt Norge och Finland sammanträffa vid Kuokimodka råröse N:o 294, på 69° 31' 21,1" polhöjd samt 2° 30' 7,8" längd öster om meridianen genom Stockholms observatorium. Mot söder sträcker sig länet till 65° 8' polhöjd, der gränslinien mot Vesterbotten skäres af Skellefteå elf; åt vester sträcker sig länet vid Nasafjäll till 2° 27¼' vester om Stockholm, och åt öster vid Torneå elfs utlopp till 6° 5¼' öster om Stockholms meridian. Länets längd från norr till söder är nära 41 mil, och dess största bredd från Torneå elfs utlopp till Nasafjäll vid gränsen mot Norge 36½ mil. Länet indelas i tvenne hufvud-delar, nemligen det så kallade nedre landet eller kustlandet och Lappmarken. Det förra intager en längd af omkring 34 mil längs kusten af Bottniska viken och längs Torneå och Muonio elfvar med en bredd af 7 à 8 mil; hvaremot Lappmarken upptager resten af länet med en längd från sydvest till nordost af omkring 34 mil och en vinkelrät bredd af 12, 20 och 25 mil.

Ekonomiska karteverkets mätningar fortgå, och kartor äro upprättade öfver alla nedre landets socknar med undantag af en del af Pajala, samt öfver största delen af Pite och Lule lappmarker. Den afmätta och kartlagda delen af länet utgör:

af landets nedre socknar omkring	200	kvadratmil.	
af Pite lappmark	» 120		
af Lule lappmark	» 200		
	<u>320</u>		d:o
		eller tillhopa	520 kvadratmil.

Graverade och tryckta äro kartor med beskrifningar öfver Neder-Lule och Råne härad.

Dels med ledning af ekonomiska kartorna och dels efter de kalkyler, som upprättats öfver återstående mättningsarbeten, har länets *ytvidd* blifvit uträknad, och ehuru de uppgifter, som härigenom erhållits, icke kunna vara till alla delar fullt tillförlitliga, i brist af fullständiga mätningar, torde de dock kunna anses komma ganska nära det rätta förhållandet, synnerligast hvad det så kallade nedre eller kustlandet beträffar. Enligt nämnda uträkning utgör hela länets ytvidd omkring 900 kvadratmil, hvaraf lappmarkerna upptaga 685 och nedre landet 215 kvadratmil.

I fråga om landets *naturbeskaffenhet* i allmänhet får Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande åberopa underdåniga berättelsen för femårsperioden 1851—1855.

Sedan senaste femårsberättelse afgafs, har länets *gräns* emot Vesterbotten undergått förändring, enär enligt Kongl. Brefvet den 20 Maj 1868 Malå kapellförsamling i Arvidsjaurs lappmarks pastorat, med Nordanås och Fjällnäs krononybyggen i Arjeplougs socken, hvilka förut tillhört detta län, derefter i administrativt hänseende äro förlagda till Vesterbottens län. Länets gräns emot Vesterbotten, dels enligt nyssnämnda nådiga bref och dels enligt äldre bestämmelser, har nu följande sträckning, nemligen: från Bottniska viken efter gamla rågången först vesterut och sedan sydvest till råpunkten Hvithatten och vidare till Skellefteå elf, der gamla linien lemnas och nya gränsen vidtager, samt följer nämnde elf uppöre dess lopp till Kiävaquoik (Pölforsen), belägen nedanför Slagnässjön, samt derifrån i rät led till Arisoive och vidare öfver Laiselfven till det ställe, der gamla rågången åter träffas något vester om råpunkten Fasta Poulta,

hwarefter gamla rågången sedermera följes nordvest ut till gränsen emot Norge.

Enligt Kongl. Brevfen den 31 Maj och 20 Augusti 1867 har dåvarande Luleå fögderi blifvit fördeladt i tvenne fögderin, hvartdera med en kronofogde och en häradsskrifvare, hvaraf det ena, Luleå fögderi, nu innefattar Neder-Luleå och Öfver-Luleå socknar samt Jockmocks lappmarks socken med Qvickjocks kapellag, hvilka lappmarker förut tillhört Kalix fögderi, samt det andra, som kallas Piteå fögderi, omfattar Piteå socken med Elfsby kapellförsamling jemte Arvidsjaurs och Arjeplougs lappmarks socknar.

Med bifall till Riksdagens den 8 Maj 1867 derom gjorda underdåniga hemställan, har Eders Kongl. Maj:t medelst nådigt Bref den 13 derpåföljande December förordnat: att en gränslinje emellan den egentliga fjällbygden och den till odling tjenliga delen af Norrbottens läns lappmarker skulle bestämmas, jemte det att anläggning af nybyggen ofvanför denna gränslinje, tills vidare och intill dess allmän afvittring skett i de socknar, genom hvilka gränslinjen komme att sträcka sig, icke finge af länsstyrelsen beviljas. Efter föregången undersökning har en sådan provisionel odlingsgräns blifvit å karta utmärkt och beskriiven samt derefter af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande under den 12 Augusti 1870 genom utslag fastställd att lända till efterrättelse, intill dess allmän afvittring emellan Kronan och enskilde jordegare å dessa trakter företagits.

Ännu kvarstående *oregelbundenheter* i länets indelning förekomma inom:

a) Korpilombolo kapellförsamling, som tillkommit genom förening af afsöndrade delar från Öfver-Torneå, Pajala och

Öfver-Kalix socknar, och som i administrativt hänseende utgör en kommun, lydande under Torneå fögderi och Öfver-Torneå pastorat, — men hvars serskilda delar ännu lyda under Öfver-Torneå, Pajala och Öfver-Kalix tingslag. Sedan vid nu dels avslutad och dels pågående afvittring rågångarna omkring den nya kapellförsamlingen äro fastställda och området således å marken blifvit utstakadt, har underdånig anhållan ingått derom att af hela kapellförsamlingen få bilda ett nytt tingslag under länets norra domsaga.

b) Arvidsjaurs och Arjeplougs socknar, som hvar för sig utgöra ett tingslag, höra i detta afseende under Vesterbottens läns norra domsaga, hvarigenom den oformligheten förefinnes, att socknarnas innevånare deltaga med Vesterbottens län i val af riksdagsman till Andra Kammaren, men, såsom hörande till Norrbottens läns landsting, deltaga de med detta läns innevånare i val af riksdagsman till Första Kammaren.

Af bifogade tabell Litt. A inhemtas, att detta län, Tab. Litt. A. som i *ecklesiastikt* hänseende tillhör Hernösands stift, är fördeladt i 3 kontrakt, 16 pastorat, 23 kyrksocknar, sacellanin och kapellag (hvaraf 2:ne i städer), i *judicielt* hänseende uti 3 domsagor och 15 tingslag, i *administrativt* hänseende i 4 fögderin och 17 länsmansdistrikt, vidare i 3 lasaretsdistrikt och 6 provincialläkaredistrikt, samt hörer i och för bergsbruket till 1:sta bergmästaredistriktet. I *militäriskt* hänseende hör länet till 5:te militärdistriktet, och är Kongl. Norrbottens Fältjägarerkorps här roterad. Inom länet finnas 3 stapelstäder, nemligen Luleå och Piteå, hvardera med egen jurisdiktion, samt Haparanda, som lyder under Neder-Torneå tingslag och pastorat.

2. Innevånare.

Tab. N:o 1. Uti bifogade tabell N:o 1 är länets folkmängd uppförd dels efter presterskapets summariska uppgifter den 31 December hvarje år till Kongl. Statistiska Centralbyrån och dels efter mantalslängderna. Orsakerna till skilnaden emellan dessa båda uppgifter finnas anförda i underdåniga berättelsen för föregående femårsperiod.

Under innevarande period har mantalsskrifning blifvit förrättad i lappmarkerna från och med år 1867, enligt Kongl. Brevet den 9 November 1866.

Enligt presterskapets summariska uppgifter utgjorde länets folkmängd den 31 December 1870 76,057 personer, hvaraf 11,528 i lappmarkerna, 59,882 i öfriga landtsocknar samt 4,647 i städerna. Befolkningsstätheten utgör således 84 personer på kvadratmilen i hela länet, 17 personer på kvadratmilen i lappmarkerna och 279 personer på kvadratmilen i nedre landets socknar. Tästast befolkad är Neder-Luleå landsförsamling med 841 personer på kvadratmilen, och glesast är befolkningen i Arjeplougs lappmark med 10 personer på hvarje kvadratmil.

Den 31 December 1865 uppgick folkmängden i hela länet till 74,576 personer, hvaraf 12,097 i lappmarkerna, 58,169 i öfriga landtsocknar samt 4,310 i städerna; men som Malå kapellag, enligt hvad förut är anfördt, från och med år 1869 är öfverflyttadt från Norrbottens till Vesterbottens län, bör folkmängden derstädes för 1865, som då utgjorde 856 personer, afräknas, så att lappmarkernas och länets hela folkmängd vid sistnämnda tid

må omfatta samma delar af länet, som höra dit år 1870, och dervid befinnes, att befolkningen å den rymd, som länet nu innefattar, för år 1865 utgjorde 73,720 personer, hvaraf i lappmarkerna 11,241. Tillökningen under denna femårsperiod utgör således 2,337 personer eller 3,17 procent, hvaraf i lappmarkerna 287 eller 2,55 procent, i länets öfriga landtsocknar 1,713 eller 2,94 procent och i städerna 337 personer eller 7,82 procent utöfver folkmängden den 31 December 1865. Under förra femårsperioden ökades folkmängden med 5,351 och under perioden 1856—1860 med 5,913 personer. Den mindre tillökningen i folknummern under innevarande period härleder sig dels deraf, att en mängd till länet inflyttade personer, som under slutet af förra femårsperioden voro anställda vid Gellivara bolags arbeten, vid nämnda bolags sedermera under denna period iråkade obestånd, blifvit afskedad och från orten afflyttat, dels af 1866 och synnerligast af 1867 års missväxt, jemte den samtidigt dermed inträffade stagnation i trävarurörelsen, samt till någon del af det äfven härstädes tilltagande begäret att söka lättare utkomst i Amerika.

Länets innevånare äro delade i trenne olika *nationaliteter*, Tab. Litt. B. nemligen Svenskar, Finnar och Lappar, och finnes antalet af de till de tvenne sistnämnde folkstammarna hörande personer upptaget i efterföljande tab. Litt. B. I afseende på språkförhållandena i öfrigt och de olägenheter, som deraf föranledas, återopas nästföregående femårsberättelse.

Utom den arbetarepersonal af backstugusittare, som biträder vid jordbruket, finnes äfven ett stort antal personer, som har sin förnämsta sysselsättning vid arbetena för den bety lica trävaruexport, som här bedrifves. Hela denna arbetarepersonal, som här benämnes inhysingar, utgör mellan 30 och 40 procent af landsocknarnas folknummer. Denna lösa befolknings utkomst är beroende af tillgång på arbete; och när genom mindre gynnsam konjunktur för trävaruhandeln arbetarne vid denna näring ej kunna erhålla sysselsättning, äfvensom då vid inträffande svag skörd eller missväxt hemmansegarne nödgas inskränka sin arbetspersonal, uppstår brist och nöd hos denna arbetarebefolkning, hvilken nöd blir större, när båda näringsgrenarna samtidigt måste inskränka sin verksamhet såsom förhållandet var efter 1867 års missväxt. Vid sådana tillfällen drabbas den jordbrukande befolkningen icke blott af missväxtens eller den svaga skördens följder, utan äfven af den dryga extra fattigvård, som, utom den legala, måste åtgå för att lifnära den arbetslösa befolkningen; och en naturlig följd häraf är att allmänna välståndet lider ett betydligt afbräck. — Genom svaga skördar ifrån jorden under flere år af förra femårsperioden, och under de tvenne första af denna period har derföre befolkningens tillgångar minskats och den ekonomiska ställningen försämrats ända till och med år 1867; men, genom de senare årens bättre

skördar, och synnerligast det sista årets goda skörd, samt genom jemnare tillgång på arbetsförtjenst har tillståndet åter så småningom förbättrats, hvarigenom det blifvit för befolkningen möjligt att fullgöra föreskrifna afbetalningar å de betydliga undsättningslån, som erhöles efter 1867 års missväxt. Att den ekonomiska ställningen nu är bättre än för några år sedan, visar sig deraf, att kronoutskylderna nu utgå utan några anmärkningsvärda rester, äfvensom af antalet och beloppet af de hos Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande afgjorda lagsökningsmål, som under denna femårsperiod förekommit, och hvilka:

för år 1866	utgjorde	1,444	afdomda	mål	till	belopp	af	295,900	r.dr.
» » 1867	»	1,746	»	»	»	»	»	342,518	»
» » 1868	»	2,038	»	»	»	»	»	301,823	»
» » 1869	»	1,010	»	»	»	»	»	189,020	»
men » » 1870	nedgått	till	993	»	»	»	»	135,777	»

Till förbättring i den ekonomiska ställningen har äfven i sin mån bidragit, att allmogen, genom de föregående hårda åren, nödgats iakttaga och vänja sig vid en bättre och förständigare hushållning med sina tillgångar.

Rikare eller svagare skördar äfvensom större eller mindre tillgång till arbetsförtjenst inverka äfven på sedligheten; så begicks under de hårda åren flere brott emot eganderätten än

Tab. Litt. A.

Länets indelning.

Socken, sacellani eller kapellag.	Pastorat.	Kontrakt.	Tingslag.	Domsaga.	Länsmansdistrikt.	Fögderi.	Provinsial-läkare-distrikt.	Lasarett-distrikt.	Kompani och antal fält-jägarerotar.	Lappmark.	Språk.
Nedre landet.											
Piteå stad	Piteå landsförsamling.	Vesterbot-tens andra	egen juris-diktion	Norrbottnens södra	Piteå norra	Piteå	Piteå	Piteå	Piteå	125	Svenska
Piteå landsförsamling											
Elfsby kapell											
Luleå stad	Neder-Luleå		egen juris-diktion	Norrbottnens södra	Neder-Luleå	Luleå	Öfver-Luleå	Luleå	Lif-Råneå	61	Svenska
Neder-Luleå											
Öfver-Luleå	Öfver-Luleå	Vesterbot-tens tredje	Öfver-Luleå	Norrbottnens södra	Öfver-Luleå				Lif-Råneå	26	Svenska
Råneå	Råneå		Råneå		Råneå				Råneå	39	
Öfver-Kalix	Öfver-Kalix		Öfver-Kalix		Öfver-Kalix	Kalix	Neder-Kalix		Kalix	16	Svenska och Finska
Neder-Kalix	Neder-Kalix		Neder-Kalix		Neder-Kalix						
Haparanda stad	Neder-Torneå		Neder-Torneå	Norrbottnens norra	Neder-Torneå					25	Svenska och Finska
Neder-Torneå											
Karl Gustafs	Karl Gustaf					Haparanda		Haparanda		19	Svenska och Finska
Hietaniemi sacellani		Vesterbot-tens fjerde	Öfver-Torneå		Öfver-Torneå						
Öfver-Torneå	Öfver-Torneå		Öfver-Torneå								Finska
Korpilombolo			(se sid. 2)		Korpilombolo						
Pajala	Pajala		Pajala		Pajala		Pajala			13	Svenska och Finska
Muonionalusta											
Lappmarken.											
Arvidsjaur	Arvidsjaur	Vesterbot-tens andra	Arvidsjaur	Vesterbot-tens norra	Arvidsjaur	Piteå	Piteå	Piteå		Piteå	Svenska och Lappska
Arjeplog	Arjeplog		Arjeplog		Arjeplog						
Jockmock	Jockmock	Vesterbot-tens tredje	Jockmock	Norrbottnens södra	Jockmock	Luleå	Öfver-Luleå	Luleå	Lappmarken är icke roterad	Luleå	Svenska, Finska o. Lappska
Qvickjock											
Gellivara	Gellivara		Gellivara		Gellivara	Kalix	Kalix				Svenska, Finska och Lappska
Juckasjärvi	Juckasjärvi	Vesterbot-tens fjerde	Juckasjärvi	Norrbottnens norra	Juckasjärvi	Torneå	Pajala	Haparanda		Torneå	
Karesuando	Karesuando		Enontekis		Karesuando						

som sedermera förekommit, och anteckningarna vid härvarande cellfångelse visa att, då år 1868 icke mindre än 61 personer undergingo straffarbete, så nedgick antalet 1869 till 36 och år 1870 till 12 personer.

Förtärandet af rusgifvande drycker har icke tilltagit, och allmogen lefver i allmänhet måttligt och nyktert i sina hem; det är endast vid besök i städerna som undantag härifrån ega rum, i det att den vid spritdrycker ovane ej alltid så noga beräknar verkan af den kvantitet, han vid sådana tillfällen intager.

Några *skismatiska rörelser*, som medfört bildande af egna församlingar hafva icke förekommit, och icke heller hafva sådana andeliga samqväm inverkat störande på allmänna ordningen.

Byggnadssättet och *klädedräkten* i allmänhet hafva icke undergått någon märkbar förändring.

Att *sockenbibliotek* finnas inom alla kommuner omnämnas redan i förra femårsberättelsen.

3. Näringar.

A) Jordbruket och B) Boskapsskötseln.

Tab. N:is 2 och 3. Härom har länets Hushållningssällskap afgifvit berättelse med åtföljande tabeller, som här intagas.

"Då Hushållningssällskapet för första gången lemna sitt bidrag till den berättelse, som Kongl. Maj:ts Befallningshafvande hvar femte år har att afgifva, är det en naturlig följd, att detta bidrag måste i någon mån vid sin öfversigt gå längre tillbaka i tiden, än femårsperioden omfattar. Man skall nemligen icke kunna rättvist bedöma jordbrukarens ställning, jordbrukets fortkomst, de medel, genom hvilka man bemödat sig att verka för dess vidare utveckling, de svårigheter, som möta för detta ändamåls vinnande och de gynnsamma, om än aflägsna, utsigter, som förefinnas till slutlig framgång och seger, — man skall icke opartiskt kunna bedöma allt detta, om man icke noggrannt känner sjelfva utgångspunkten för länets jordbruk. Derföre måste denna från början framhållas för att allt framgent ligga till grund för de öfversigter, som för kommande femårsperioder från Hushållningssällskapet torde komma att utgå.

Norrbottens nuvarande fysiska beskaffenhet gifver en god ledning för angifvande af denna utgångspunkt. Nästan hela den odlingsbara mark, som nu antingen redan varit föremål för

odlarens behandling eller i en närmare eller fjernare framtid kommer att blifva det, har legat fördränkt af den oerhörda vattenmassa, hvaraf icke ringa del ännu upptager ofantliga områden af länet. Detta förhållande måste hafva sammanfallit med den tidpunkt, då Sveriges sydligaste landsända egde större omfattning och höjde sig med skarpare begränsning öfver hafvet, än nu är fallet. Men det finnes en ofattlig lifskraft i norra Sveriges jord. Man kan icke tvifla derpå, när man ser den oafbrutet stigande jordvallen, de eröfringar, som landet för hvarje år gör ifrån vattnet. Om man tänker sig tillbaka till den icke aflägsna tid, då inflyttningar till detta län började försiggå och då så småningom uppmärksamheten började fästas på den nytta, man kunde draga af jordens bruk, inser man lätt, att den dåvarande nybyggaren hade tvenne stötestenar att undvika, tvenne faror att bekämpa, den ena uti öfverflödet af vatten, den andra i det hårda klimatet. Det är så än i dag. Hvad var under sådana förhållanden naturligare, än att han måste välja de torraste platserna icke blott för sin boning, utan äfven för sitt arbete? Han fann sådana platser vara de lättaste att odla och det behöfdes icke heller lång erfarenhet för den insigten, att dessa platser voro de hårdigaste för kölden. Det

Tab. Litt. B.

Språkskilnad.

Lappmarkerna.	Svenskar.					Finnar.					Lappar.					Summa.				
	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.
Arvidsjaur	—	2,458	2,504	1,929	1,963	—	—	—	—	—	—	687	690	500	499	—	3,145	3,194	2,429	2,462
Arjeplog	—	763	753	736	733	—	—	—	—	—	—	519	523	530	503	—	1,282	1,276	1,266	1,236
Jockmock	—	1,230	1,307	1,287	1,333	—	—	—	—	—	—	794	691	700	648	—	2,024	1,998	1,987	1,981
Gellivara	—	586	592	576	626	—	785	774	793	779	—	1,318	1,281	1,276	1,285	—	2,689	2,647	2,645	2,690
Juckasjärvi	—	18	19	17	19	—	1,088	1,157	1,150	1,126	—	565	553	600	620	—	1,671	1,729	1,767	1,765
Enontekis	—	22	25	25	26	—	335	348	343	346	—	988	996	1,008	1,022	—	1,345	1,369	1,376	1,394
Summa	—	5,077	5,200	4,570	4,700	—	2,208	2,279	2,286	2,251	4,670	4,871	4,734	4,614	4,577	—	12,156	12,213	11,470	11,528
<i>Tillkommer:</i>																				
Finnar inom nedre landet.																				
Haparanda stad	—	—	—	—	—	863	881	877	898	942	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Neder-Torneå socken	—	—	—	—	—	2,075	2,002	1,938	2,025	2,033	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Karl Gustafs d.o.	—	—	—	—	—	2,203	2,158	2,141	2,124	2,149	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Öfver-Torneå pastorat.	—	—	—	—	—	5,418	5,461	5,376	5,373	5,461	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pajala socken	—	—	—	—	—	3,231	3,223	3,226	3,214	3,233	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa Finnar	—	—	—	—	—	15,933	15,887	15,920	16,069	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Anm. I dessa summor ingå äfven de få inom dessa socknar boende Svenskarne, hvilka dessutom enligt regel tala Finska språket.

är visserligen en lätt förklarlig sak, att de torraste markerna äfven äro de magraste, men detta kunde icke hjälpas. Nybyggaren måste underkasta sig de gifna naturförhållandena, de voro honom öfvermåttiga. Han saknade kapital, ändamålsenliga redskap funnos icke, och insigterna i jordens behandling voro icke synnerligt stora. Från mer eller mindre aflägsna, mer eller mindre vattendränkta myrängar tog han ett magert foder, som ytterst nödortfött höll hans få kreatur vid lif. Hade icke de talrika vattendragen, de talrika sjöarne försett honom rikligt med fisk, hade icke pröfningar, umbäranden och försakelser af alla slag kämpat med krafter, som voro oförderfvade, och brutit sig mot ett enfaldigt och undergifvet sinne, hade icke sparsamheten varit en nödtvungen dygd, — ingalunda hade denna jord så tidigt sett någon odlare.

Det hade varit obehöfligt att uppkalla så gamla minnen, om de icke än i dag i vissa fall hade sin motsvarighet. Jordbrukaren bibehåller ännu sin gamla åkerjord, han afbergar ännu sina aflägsna och magra myrängar, hans ofullkomliga redskap äro honom ännu kära. Man klandrar honom härför, men man är orättvis, om man icke tager hänsyn till nu antydda förhållanden. Han vet sig hafva mottagit detta arf till vård, men — enligt hans förmenande — icke blott jorden, utan äfven dess traditionela bruk. Ett arf, som genomgår generationers händer, är icke lätt att släppa ifrån sig. Må så vara att det vidlådes af fördomar; det är icke det enda arf, som lider af en sådan svaghet. Man får därför icke alltför strängt bedöma jordbrukarens obenägenhet att förändra system, synnerligast när dertill kommer, att förändringen på många, kanske de flesta ställen i länet varit och ännu delvis är beroende af förarbeten, som icke utan stora kostnader och endast i stort kunnat åvägbringas. Naturligtvis har tidens framsteg icke kunnat försiggå, utan att äfven beröra och i någon mån föra med sig jordbruksnäringsen, men det kan icke förnekas, att den stannat något efter den allmänna utvecklingen.

Denna inledande anmärkning har varit behöflig. Detta blir lättare att förstå, när Hushållningssällskapets berättelse här nedan återgifver de åtgärder, som både från dess egen och från Statens sida vidtagits för att afhjelpa missförhållanden och uppmuntra jordbrukaren till verkliga förbättringars vidtagande.

Den öfversigt, som det tillkommer Hushållningssällskapet att afgifva, kan lämpligen sönderdelas i följande hufvudpunkter:

1:o Väderlek och skörd, 2:o Det sällskapet tillkommande insamlandet af statistiska uppgifter, 3:o Jordbruket med dertill hörande delar, 4:o Boskapsskötseln, 5:o Länets Landtbruksskola, 6:o Åminne mönstergård, 7:o Binäringar, 8:o Allmän öfversigt.

1. Väderlek och skörd.

Året 1866 var så att säga en förberedelse till det derpå följande årets hårda pröfningar. Vintern kunde knappt sägas hafva tagit sin början förrän i Januari månad, men våren var så mycket långvarigare. Under våren och försommaren var luften kylig och nederbörden mycket ringa, så att kälven qvarlåg olöst i jorden och växtligheten länge företedde ett ytterst tvinnande lif. Eftersommaren deremot utmärkte sig genom jemn värme och en oerhördt ymnig nederbörd, som visserligen förhindrade frostbildning ända till slutet af September, men som var menlig för sädesarets fasthet och matnyttighet. Också blef afkastningen långt ifrån tillfredsställande. Detta blef i ännu

högre grad fallet med *höskörden*, som utföll långt under medelmåttan, och hvilket äfven vållade nedslagning af en mängd boskap. Till följd af den oupphörliga nederbörden blef derjemte den enda rotfrukt, som mera allmänt odlas i länet, *potatisen*, nästan öfverallt angripen af torröta, hvilket på ett mycket kännbart sätt ökade bekymren.

Året 1867 var ett olycksår, som icke snart skall förglömmas. De klimatiska förhållandena hafva äfven varit bland de ovanligaste. I stället för att iakttagelser gifvit vid handen, att medeltemperaturen för hvarje år är i det närmaste densamma, företedde detta år den afvikelsen, att då medeltemperaturen i Neder-Kalix enligt derstädes gjorda observationer från år 1832 — 1858 varit +0,168 och för år 1866 var +0,1, uppgick den för år 1867 blott till —1,51 grad. Också voro ännu i Juni månad länets elfvar körbara, sådden kunde först midsommartiden verkställas och redan i Augusti inträffade frost. Under så ogynnsamma förhållanden kan det icke väcka förvåning, att en stor del af länet drabbades af missväxt. Äfven *rotfrukterna* lemnade mycket ringa afkastning, hvaremot *fodertillgången* blef ganska riklig. Om icke Statens kraftiga mellankomst och den enskilda välgörenheten i storartad skala hade understött den under ett så tungt olycksslag dignande befolkningen, som dessutom var försvagad genom flere föregående års knappa skördar, står det icke i mensklig magt att inse, huru hon skulle kunnat bära denna tyngd eller huru hon skulle förmått att återhemta sig efter en så tung pröfning.

Året 1868 måste efter föregående års svåra missväxt blifva gynnsamt, om de djupa såren skulle kunna helas. På den stränga vintern följde en tidig vår, och som jorden till följd af den djupa snöbetäckningen var obetydligt kälad, kunde vårbruket taga sin början redan i medlet af Maj. Den derpå följande växttiden var mycket varm, men med otillräcklig väta, så att högre belägna åkrar delvis skadades af torkan. Växtlighetens utveckling gick dock ovanligt hastigt, så att *höstrågen* gick i ax omkring den 20 Juni och *kornet* första dagarne af Juli; rågen kunde skördas i början af Augusti och kornet i medlet af samma månad. Äfven sydländskt utsädeskorn hann till mognad. De jemförelseförsök, som anställdes mellan Skånskt 6-radigt och i Norrbotten uppdraget korn, utvisade en ganska obetydlig skilnad i tid både för deras gående i ax och för deras mognad. Någon gång synes till och med det sydländska haft försteget, — antagligen dock till följd af den sämre beskaffenheten hos ortens utsäde af 1867 års skörd. Till och med 2-radigt korn, som vanligen behöfver längre mogningstid, kunde skördas fullmoget. Vid jemförelse mellan det Norrbottniska och det sydländska kornets företräden synes det 2-radiga hafva varit tyngst, eller ända till 14 lispund, då det förra åter endast haft en vigt af 11—12 lispund pr 63 kannor; deremot har det Norrbottniska lemnat största afkastningen. *Höafkastningen* var å lindor och hårdvallsängar medelmåttig, men å myrängar mindre god. *Potatisskörden* var äfven god, så att detta år med skäl kan räknas till de bättre.

Året 1869 var icke fullt så gynnsamt hvad väderleken beträffar som det föregående året; men då utsädet var af bättre beskaffenhet och förefanns i rikligare mängd än efter missväxtåret, så kan man med säkerhet antaga, att afkastningen på det hela öfversteg det förra årets, om ock beskaffenheten var densamma underlägsen. Till följd af djup kalgång i jorden, för-

orsakad af från vinterns början inträffad omvexling af snö, blidväder och köld, samt af en utaf kall blåst med snöblandadt regn försenad vår, kunde vårsådden på de flesta ställen icke företagas förrän i början af Juni. Förra hälften af växttiden var rik på nederbörd med låg temperatur, hvarigenom den uppskjutande brodden mera långsamt utvecklades, hvaremot senare hälften af Juli och större delen af Augusti utmärktes af en högre temperatur, som framkallade förhoppning om en ovanligare skörd, då denna förhoppning till någon del gäckades genom den under de trenne nätterna 31 Augusti—2 September inträffade skarpa frost, som betydligt skadade den oskurna och mindre mogna åkern. Att icke en så stark frost åstadkom ännu större skada har man haft svårt att förklara, i synnerhet som till och med lindrigare frost stundom i långt betydligare grad haft menliga verkningar. *Höfångsten* skulle hafva blifvit ganska riklig och god, om icke ett serdeles ogynnsamt bergningsväder försämrat dess beskaffenhet. *Potalisen*, som under sin starkaste växt hämmades af nattfrost, lemnade icke medelmåttig afkastning.

Året 1870 blef för Norrbotten ett i alla ekonomiska hänseenden lyckosamt år. Vintern infann sig ganska tidigt och var från början åtföljd af snöfall, som hindrade all djupare kälgång. Med April månads ingång inträdde en så mild väderlek, att föga snö återstod mot slutet af samma månad, hvarföre sådden kunde verkställas i medlet eller slutet af Maj. *Rågen* gick i ax redan den 18 Juni i en så högt upp belägen trakt som Öfver-Torneå, och den har öfverallt i länet gifvit mycket rik skörd, ehuru dess odling ännu är af mindre omfattning. *Kornet* kunde i Arjeplog på torra sandåkern sås redan den 11 Maj och i allmänhet skulle afkastningen hafva blifvit utomordentligt rik, om icke en del blifvit skadad af regn, hvarföre man måste beklaga, att icke täckta hässjor eller torkrior allmännare blifvit inrättade. *Höafkastningen* blef riklig och *rotfrukterna* lemnade likaledes god afkastning.

Denna allmänna redogörelse ådagalägger, att i samma mån landtmannens förhoppningar vid qvinvenniets början blefvo gäckade, i samma mån ljusnade utsigterna mot dess slut. Vidfogade tabell N:o 2 åskådliggör detta glädjande förhållande. Sålunda visar sig deraf, att skörden af råg och korn under år 1870, jemförd med densamma under år 1867, varit 70—80 procent större under det förra än det senare året, men derjemte företer sig å andra sidan det mindre glädjande förhållandet, att rågskörden i länet uppgår till knappt mer än *en tjugondedel* af kornskörden, samt att rågutsädet utgör föga mer än *en fyrtiondedel* af kornutsädet.

2. *Det Hushållningssällskapet tillkommande insamlandet af statistiska uppgifter.*

Detta uppdrag har fortfarande varit öfverlemnadt till Hushållsgillenas ordförande att ombesörja, och ehuru en del gillen synes ännu icke hafva till fullo uppskattat vigten af detta uppdrag, är det dock glädjande att de gillen, som från början tagit frågan på allvar, med allt större framgång lyckats fullständiggöra och beriktiga sina uppgifter. En god hjälp och ett väsentligt bidrag har Sällskapet erhållit från Ekonomiska karteverket hvad arealen angår och Sällskapet torde derifrån kunna inom kort påräkna beriktiganden äfven i fråga om andra delar af jordbruksstatistiken. Den största svårigheten i erhållandet af

noggranna uppgifter ligger fortfarande i allmogens obenägenhet att lemna upplysningar i detta ämne; i synnerhet gäller denna obenägenhet ladugårdens tillstånd, emedan man icke kan frigöra sig från den farhågan, att hela detta arbete icke afser annat än förhöjning i skatter. Att beräkningarna under sådana förhållanden delvis endast kunna vara approximativa är lika naturligt som att de icke derföre sakna allt värde. Om oegentligheter det ena året förefinnas, blir man genom jemförelser lätt uppmärksamgjord på dem, och det är härigenom förenadt med mindre svårigheter att ett annat år närma sig verkliga förhållandet. Så mörkt det än såg ut de första åren med erhållande af de statistiska upplysningarna, har det derföre ljusnat äfven i detta afseende, så att det bästa hopp förefinnes om en fullt tillförlitlig statistik öfver länets jordbruksförhållanden i en icke aflägsen framtid. Det är på grund af dessa uppgifter som Hushållningssällskapet nu sett sig istandsatt att meddela den tabell (N:o 2), som upptager beloppet utsäde och skörd af de i länet odlade sädesväxter samt rotfrukter, äfvensom de lemnade uppgifterna om boskapskötseln.

3. *Jordbruket med dertill hörande delar.*

Såsom i början af denna öfversigt blifvit antydt är det från ålder brukliga sättet att årligen beså en stor del af den till åker använda jorden med korn ännu det vanligaste, under det att endast en obetydlig del deraf stundom förunnas en kort hvila. Den afmattning, som oundvikligen skall hemsöka jorden till följd af att samma säde år efter år kräver samma näringsämne, kan icke ens fullständigt förekommas eller afhjelpas genom en stark och ofta återkommande gödsling, troligen derföre att åtskilliga ämnen i jorden, som kornet icke behöfver till sin näring, lemnar öfverskott, som skadligt inverkar på säden. Åtminstone har förhållandet visat sig sådant inom Pajala socken, der åtskilliga åkrar, som af ålder årligen besåts med korn, numera icke kunna frambringa mogen säd; kornet kommer väl upp och växer några tum, men förtvinar derefter och dör ut. Man har dock af erfarenheten lärt att jorden förbättras, om den antingen igensås till gräs (här kallad linda) eller ock användes för rotfrukter. Genom detta nödtvungna underhåll af åkern beröfvar sig emellertid jordbrukaren medel att erhålla goda lindor och utvidga sina nyodlingar. Ett ändamålsenligare brukningsätt skulle åt åkerjorden gifva full näringskraft, utan att säden, så att säga, behöfde växa i gödseln. En följd af detta brukningsätt torde ock spåras i den stora benägenhet till ymnig ogräsväxt i säden, som nästan allmänt förekommer, och som snart sagdt tvingar till en oerhörd mängd utsäde, eller $1\frac{1}{2}$ à $1\frac{3}{4}$ tunna på tunnlandet. Denna alltför tjocka sådd medförer den, synnerligast i vårt klimat, stora olägenheten, att säden ofta lägger sig, dermed blottställes för frost, senare mognar och behöfver längre tid att torka i skyl. En bidragande orsak till liggsäd finnes väl äfven uti jordens icke nog djupa plöjning.

Om man således måste göra anmärkingar mot det i orten vanliga brukningsättet, får man på samma gång icke förbise, att ett ombyte i system på många ställen icke varit lätt att genomföra, så länge jorden varit genomsyrad af öfverflödande vattenmassor. Den största vigten har derföre legat på att jorden blefve befriad från denna olägenhet. Men då ett sådant arbete icke kunnat utföras utan stora kostnader, som otvifvel-

aktigt öfverstigit jordegarnes krafter, hafva Statsmagterna på senare åren åt denna angelägenhet eguat sin uppmärksamhet och anslagit medel till underlättande af arbetets utförande. Tab. Litt. C. Tab. Litt. C angifver icke blott beloppet af de anslag, som Staten under qvinqvennet beviljat, utan äfven den areal vattendränkt mark, som blifvit torrlagd medelst detta bidrag, samt hela arbetskostnaden derför. Jemfördt med de respektiva summor, som under föregående qvinqvennum för samma ändamål utgått, och den areal jord, som för odling derigenom vunnits, visar sig att icke blott statsanslaget är betydligt högre under nuvarande femårsperiod, eller med 19,415 riksdaler öfverskjutande

det förra, utan äfven att den under samma tid torrlagda marken mer än 2½ gånger öfverstiger den under förra femårsperioden förbättrade jordarealen. Detta är en omständighet, som för det framtida brukningssättet är af en afgörande vikt. Först sedan jorden blifvit upphjelpet ur sitt vattendränkta tillstånd, kan man med fog ifrågasätta, att länets jordbrukare vidgar sin åkerjord, så att en större del af den får bära gräs, under det andra delar bära icke blott korn, utan äfven råg och rotfrukter, eller, med ett ord, att han införer regelbunden cirkulation eller åtminstone koppelbruk i sitt åkerbruk. Man kan med skäl ifrågasätta detta, emedan han genom jordens torrläggning erhållit lämplig

Tab. Litt. C.

Sammandrag af beviljade anslag till afdikningar 1866—1870.

Socken.	By, hemman eller lägenhet.	Areal vattendränkt mark.		Beräknad arbetskostnad.		Anslag.		Anmärkingar.
		Ref.	st.	R.dr.	öre.	R.dr.	öre.	
Neder-Luleå	Sunderby	6,366	60	13,920	—	6,900	—	Enligt Kongl. Brevet den 30 November 1866
Råneå	Degermyran	474	—	1,010	—	500	—	D:o d:o
Karl Gustaf	Keräsjoki	4,776	—	10,770	—	5,000	—	D:o d:o
Öfver-Luleå	Buddby	2,694	—	5,900	—	2,900	—	D:o d:o
Öfver-Torneå	Koivukylä	796	—	4,244	—	2,000	—	D:o d:o
Neder-Luleå	Bensby	562	—	3,255	—	1,600	—	D:o d:o
Karl Gustaf	Karungi	503	33	2,100	—	700	—	D:o den 25 Oktober 1867
Öfver-Luleå	Boden	482	—	1,200	—	400	—	D:o d:o
D:o	Säfvart	826	—	2,520	—	850	—	D:o d:o
Råneå	Hvitå	882	80	2,910	—	970	—	D:o d:o
Neder-Luleå	Antnäs och Skäret	4,431	28	10,227	—	3,420	—	D:o d:o
D:o	Ersnäs	8,221	20	26,800	—	8,950	—	D:o d:o
Piteå	Lillpite	3,686	60	10,000	—	3,350	—	D:o d:o
Öfver-Kalix	Lomträsket (sänkning)	585	20	15,800	—	5,260	—	D:o d:o
Juckasjärvi	Vittangi	1,218	20	4,850	—	2,425	—	D:o den 28 Februari 1868
Neder-Luleå	Smedsby	1,957	40	5,785	—	2,285	—	D:o den 14 Augusti 1868
D:o	Hertsö	403	89	1,545	—	515	—	D:o den 21 November 1868
Öfver-Luleå	Broby	1,605	40	2,317	50	772	—	D:o d:o
Neder-Luleå	Börjelslandet	2,706	—	3,580	—	1,193	—	D:o d:o
D:o	Måttsund	2,630	—	3,710	—	1,236	—	D:o d:o
Jockmock	Majtum	242	20	570	—	190	—	D:o d:o
Öfver-Luleå	Svartby	2,675	—	6,500	—	2,160	—	D:o d:o
Gellivara	Vassera	101	—	270	—	90	—	D:o d:o
Öfver-Torneå	Jänkisjärvi	1,580	—	1,160	—	386	—	D:o d:o
Korpilombolo	Lohnajärvi	314	—	600	—	200	—	D:o d:o
D:o	Ohtanajärvi	765	—	1,250	—	316	—	D:o d:o
Öfver-Kalix	Heden	141	16	442	50	147	—	D:o d:o
Piteå	Elfsby	1,645	45	3,750	—	1,250	—	D:o d:o
Gellivara	Messheden	89	95	405	—	135	—	D:o d:o
Neder-Luleå	Persö	930	32	2,917	—	972	—	D:o d:o
Öfver-Torneå	Pello	654	—	3,000	—	1,000	—	D:o d:o
Pajala	Kaunisvaara	1,267	—	3,580	—	1,193	—	D:o d:o
Öfver-Luleå	Skatamark	702	—	2,900	—	960	—	D:o den 7 December 1869
D:o	Skogså	816	—	2,500	—	830	—	D:o d:o
D:o	Svartbjörnsby	5,421	—	7,430	—	2,470	—	D:o d:o
D:o	Bredåker	2,366	—	4,830	—	1,610	—	D:o d:o
Öfver-Torneå	Juosungi	379	05	1,947	—	650	—	D:o d:o
Neder-Kalix	Rolfs	6,148	85	11,920	—	3,970	—	D:o den 2 December 1870
	Summa	72,025	88	188,415	—	69,755	—	

mark till varaktiga lindor, hvilka han utan svårighet skall kunna underhålla med det ögdselförråd, han får öfver, när han icke längre behöfver årligen underhålla sin gamla åker dermed. Den torrlagda mark, som han nyförvärfvar, är dessutom rikare på mylla än gamla åkern och derföre passande till lindor, och jordegaren skall sålunda se sig iståndsatt att på helt annat sätt än hittills äfven kunna sköta sin ladugård.

Utom de stora afdikningar, som med bidrag af staten verkställas, fordras naturligtvis äfven, att jordegaren icke försummar den vanliga åkerdikningen, och det är ett glädjande faktum, att i flere af länets socknar, såsom Neder-Luleå, Råneå, Öfver-Luleå, Neder-Torneå, Neder-Kalix, Arvidsjaur och Pajala, insigten om behöfvat här af allt mer vaknat, så att flere jordegare derstädes börjat afdika sin jord. Efter 1867 års missväxtår anslogos till detta ändamål rätt betydliga belopp, hvilka utan tvifvel haft sina goda verkningar, och om än hågen för dikning åter synes vilja mattas, såsom i Piteå socken, är dock exemplet gifvet och skall så småningom vinna efterföljd. Med undantag af det sista året hafva dikningsförmän, 4 till antalet, varit på Landstingets bekostnad anställda i länet under femårsperioden, och desse hafva under landtbruksingenjörernas ledning i sin mån icke litet bidragit till kännedom om ändamålsenlig dikning. Derjemte hafva af Hus-hållningssällskapet premier varit anslagna för täckdikning, och ehuru icke mer än två sådana utgått, nemligen till Neder-Luleå och Piteå, är det bekant, att flere täckdikningar blifvit verkställda, såsom vid länets landtbrukskola i Neder-Luleå samt i Neder-Torneå. Det vanliga sättet att vid täckdikens läggande begagna tegelrör är dock icke här i allmänhet användbart, till följd af den alltför djupa kälen, som snart skulle spränga sönder tegelrören, utan användes istället stänger och småsten, som gifva efter för påtryckningen vid källossningen och derefter återtaga sin rörform.

En väsentlig uppmuntran till bättre och tidsenligare jordbruksskötsel har för everldliga tider blifvit gifven genom det vilkor, hvarpå en del af nödhjelpsmedlen utdelades till kommunerna, nemligen att en del af understödet till utsäde lemnades endast som lån att återbetalas, för att deraf inom hvarje kommun bilda en understödsfond, hvaraf räntan skulle användas till premier för odlingsflit, samt årligen redovisas.

För att meddela upplysningar, lifva hågen för förbättringar och fästa uppmärksamheten på husslöjdens fördelar, hålles hvarje år ett sammarmöte. Stället för dessa möten vexlar mellan länets kustsocknar. Under sistförflutna fem år hafva sådana möten hållits första året i Öjebyn i Piteå socken, och vidare i Haparanda, Luleå Gamla stad, Neder-Kalix och Råneå. Man har derunder icke kunnat undgå att märka ett stigande deltagande för mötets förhandlingar, men man har äfven funnit, att bristerna i jordbrukets bedrifvande äro desamma i alla delar af länet, eller ensädesbruk och missbruk med gödseln, otillräckliga redskap, för ringa omtanke om lindornas vidgande och vidmagthållande, alltför stor förkärlek för myrängarna, alltför knapp utfodring åt kreaturen och ofullkomliga insigter i ladugårdsprodukternas ändamålsenliga behandling. Den å mötena förda diskussion och i synnerhet de af landtbruksingenjörer hållna föredrag hafva derföre förnämligast afsett att upplysa allmogén om dessa brister samt om medlen att öfvergå till tidsenligare och mera vinstgifvande behandling såväl af jorden som af ladugårdens alster. Det har varit glädjande erfara, att vid ett för-

nyadt möte förbättringar, om än i mindre skala, kunnat förmärkas. Ett vackert afvelsdjur, ett tidsenligare redskap, en prisgill ladugårdsprodukt hafva gifvit bevis på, att icke alla frön fallit på hälleberget. Verksamt synas äfven de af Sällskapet utfästa premier hafva bidragit till framkallande af täflan och till förbättringar i flere riktningar. På flere möten hafva i synnerhet ganska vackra hingstar blifvit utställda, men af redskap synes ännu endast ett, för orten nytt, tillvunnit sig förtjent uppmärksamhet, nemligen rullharfven, hvaraf några exemplar blifvit tillverkade vid landtbruksskolan och derifrån försålda. Det är naturligt, att jordegande ståndspersoner mera allmänt i detta såväl som andra fall följt med sin tid och gifvit allmogén föredömen, hvilka redan visat sina verkningar. Sålunda finnas i Piteå socken flere vackra jordbruk, likaledes i de öfriga kustsocknarna, Öfver-Luleå deruti inbegripet, men som en verklig mönstergård i stor skala intager Björkfors egendom i Neder-Kalix fortfarande första rummet. Det är företrädesvis ladugården och dess alster, som gjort Björkfors framför andra egendomar bemärkt, och det förtjenar antecknas, att flere unga qvinnor från de s. k. finnsocknarna besökt denna egendom och inhemtat under rättelser om de nämnda viktiga grenarne af deras förvaltning. När man har sig bekant, att den Finska befolkningen i länet visserligen åtnöjer sig med den tarfligaste och enformigaste kost, samt producerar smör vida utöfver behöfvat, men å andra sidan äfven visat sig mest otillgänglig för förbättringar i sitt landbruk, måste man som ett glädjande tecken mottaga detta vaknande behof af bättre insigter, hvilka i allt vidare kretsar skola spridas inom de mest smörproducerande trakter i länet. Om de från Björkfors utgångna exemplen tillgodogöras på aflägsnare håll, kunna naturligtvis bygder, som ligga närmare, icke undgå att beröras deraf, i synnerhet som dessa bygder redan länge varit kända för jemförelsevis de bästa ladugårdsprodukter i länet. Kalix socknar åtnjuta nemligen ett rättvist anseende för sitt smör, och de förbättringar, som dervid kunna behövas, skola säkerligen icke uteblifva. Ett praktiskt och lönande landbruk har äfven arrendatorn af Neder-Kalix prestbol lyckats åstadkomma, och af honom skulle säkerligen mängden både teoretiker och bonde kunna få lära sig nyttiga landtbruksregler, hvarjemte Gyljens egendom i Öfver-Kalix allt mer börjat tillvinna sig uppmärksamhet för ett rationellt landbruk i större skala. Hus-hållningssällskapet har å sin sida icke underlåtit att i mån af tillgångar verka för ladugårdens förbättring. Det har med resebidrag försett de sökande, hvilka såsom mejerielever vunnit anställning vid Ultuna, äfvensom det har beviljat anslag för inrättande af bymejerin. Visserligen hafva icke mer än två sådana kommit till stånd, nemligen vid Rutvik i Neder-Luleå och i Hietaniemi, men ännu flere sådana förväntas. Af redan vunnen erfarenhet börjar man dock nu frångå sin första plan i detta fall. I detta län, såväl som på de flesta andra ställen, har man nemligen funnit, att den mindre jordbrukaren icke är benägen att såsom delegare ingå i ett s. k. bymejeri. Han har icke kunnat finna sig uti att vänta på utdelning af den inflytande vinsten; han har icke heller kunnat öfvervinna en viss djupt rotad misstro till förvaltningen af mejeriet. Man har derföre äfven här kommit till insigt om, att dylika inrättningar böra grunda sig på kommersiel spekulation, att äfven de böra tagas som en affär. Med exempel från södra orterna till ledning är man derföre numera betänkt på att grunda mejerin äfven i detta

län på uppköp af små partin grädde från många mindre ladugårdsegare. Anstalter äro redan vidtagna för detta ändamål, och att sådana företag komma att tillvinna sig allmogens förtroende och sålunda lyckligt genomföras, kan man sluta till af den lätthet, hvarmed ett i länet befintligt utländskt bolag under sista året kunnat uppköpa icke obetydliga partin smör af allmogen. Då naturligtvis köparen kommer att ställa allt högre anspråk på varans beskaffenhet, kan man vara öfvertygad om, att äfven denna spekulation skall blifva ett af de verksammaste medlen till ladugårdsprodukternas förbättring. Af hvilken vikt detta senare är för länet, visar sig bäst, om man söker uppskatta den quantitet smör, som skulle kunna produceras till afsalu. Länet har för närvarande — säkerligen efter mycket låg beräkning — 30 å 40,000 kor. Vål fodrade och mjölken väl behandlad medelst den s. k. ismetoden — som redan på ett och annat ställe i länet börjat införas — kan det ju icke lida något tvifvel, att efter hvarje ko 80 skålpund smör skulle vara att påräkna. Detta är så mycket mindre oantagligt, som det är bekant, att inom ett par byar i Neder-Kalix, Lilla Lapträsk och Korpikå, hemmansegarne redan länge beräknat minst 60 skålpund på hvarje ko till afsalu, och i länets Finska socknar ställer sig förhållandet nästan ännu mera gynnsamt. På länets 40,000 kor skulle efter denna beräkning vara att påräkna 2 millioner 400,000 skålpund eller 24,000 centner smör. Men om man anser detta vara alltför hög beräkning och uppskattar behållningen till afsalu endast till hälften deraf, uppkommer likväl en quantitet smör till årlig försäljning af 12,000 centner, hvilket för väl behandlad vara betingar ett pris af åtminstone 60 öre skålpundet. Detta skulle således inbringa länet en ren inkomst af 720,000 riksdaler, utan att det skulle erfordras någon utgift utöfver den nuvarande för lefnadsbehoven. En så betydlig behållning har icke ens närmelsevis skogsafverkningen någonsin lemnat, allra minst för den arbetande befolkningen, för hvilken tvärtom behållningen på detta arbete blir mycket ringa, om ens någon. Man måste uppställa dessa siffror, detta resultat, för dem, som föreställa sig, att länet skulle gå under, om icke skogsafverkningen uppehölle det, och för vännerna af en sund ekonomi ligger en tröstande tanke deruti, att det här framkastade målet så småningom skall uppnås.

4. Boskapsskötseln.

I likhet med förhållandet i andra delar af vårt land, har man äfven inom detta län underskattat värdet af den ras, som är inhemsk och egendomlig för orten och hvilken blifvit kallad fjällras. Man har därför både från enskildes och från Hushållningssällskapets sida bemödat sig att genom blandning med främmande utländska raser förbättra den inhemska. Sålunda hafva tjurar af Holsteinsk, Ayrshire- och Algauer-ras blifvit hitförda, lika så väl som en och annan ko af dessa raser hitförskrifvits. Någon synnerlig omedelbar verkan af dessa försök har dock icke kunnat förspörjas. Den af dessa raser, som mest anlåtats och bäst synes hafva trivits i länet, är Ayrshire-rasen, men den afvel, som fallit efter Ayrshire-tjurar, är långt ifrån talrik. Af denna ras hafva äfven Hushållningssällskapets tjurar varit, ehuru icke ens de lyckats att tillvinna sig förtroende. Det har till och med varit förenadt med svårigheter att få

dem kostnadsfritt stationerade. Kongl. Stamholländeri-Styrelsen har under år 1867 låtit inköpa 10 kor af ortens ras och hitsändt en tjur af Algauer-ras samt uppställt detta stamholländeri å Melderstein i Råneå socken, hvilken egendom arrenderas af Hr A. Sjöstedt. Valet af ställe så väl som af föreståndare är serdeles lyckligt, men om rasblandningen i sjelfva verket blir en förbättring, torde ännu vara för tidigt att afgöra, åtminstone har icke den hitsände tjuren varit det bästa exemplar, som af nämnde ras kunnat fås. Hvad som egentligen afsetts, eller en förbättring af ortens ras medelst korsning, skall måhända icke uppnås; men under dessa försök har ett ändamål vunnits, som icke blifvit påräknadt, nemligen öfvertygelsen om att ortens ras utan blandning icke är att förakta. När en ko af ortens ras kan lemna mer än 1,200 kannor mjölk på året, synes detta vara fullt tillfredsställande. Det är också mer än hvad hittills veterligen kunnat vinnas af blandad ras. Hufvudfrågan för sträfvandena till en förbättrad boskapsskötsel vänder sig därför icke längre om, hvilka nya raser böra införas, eller med hvilka nya raser ortens ras bör blandas, utan huru man på bästa sätt må kunna utfodra denna senare, för att den skall kunna gifva en afkastning, som jemförelsevis är lika stor med den högsta af en främmande ras, utfodrad icke här, utan i sin hembygd. En sådan lösning af frågan är den lyckligaste man kan önska sig. Om ock annan nytta icke vunnits af försöken med utländska raser, än öfvertygelsen att alla försök i denna riktning äro obehöfliga eller till och med onyttiga, så är redan den af stort värde och genomgripande betydelse. Man har nemligen kommit till insigt om, att kor af ortens ras endast erfordra god behandling för att gifva rik afkastning. Om man får draga slutsatser af de försök, som blifvit gjorda, kan man till och med utan öfverdrift påstå, att ingen ras i verlden lemnar så stor mjölkafkastning, som den s. k. fjällrasen, då man afser foder mängden för de olika raserna. En Holsteinsk ko lemnar i sitt hemland högt kannetal, men hon lemnar icke tre, på sin höjd två gånger så många kannor som de bästa af ortens ras, hvaremot hon säkerligen behöfver tre gånger så mycken föda. En så vigtig omständighet får icke förbises, och den är det nu mera icke heller. Man har snarare på sista tiden haft till syfte att komma till visshet om, hvilket utfodringssätt må vara det bästa och förmånligaste. Hr Sjöstedt på Melderstein kan anses först hafva löst detta problem. Äfven han har från början begagnat det för orten vanliga med eldstad i ladugården och kokning åt kreaturen, men har på sista åren helt och hållet frångått detta utfodringssätt och begagnar nu mera uteslutande kallfodring. Detta utfodringssätt har äfven blifvit infördt vid Björkfors, hvarifrån det spridt sig till de Finska socknarna. Så länge allmogen icke mera allmänt är villig att med kraftigare foderslag uppblanda det för orten egendomliga, torde likväl hinder möta att hos den mindre jordbrukaren införa kallfodring. Det är glädjande att få anteckna en början dertill vid de större jordegdomarna, och hvad de Finska socknarna angår, har naturen sjelf försett dem med sjelfväxande ängar af oskattbart värde. Torne-elf befruktar vid sina årliga öfversvämningar de i floden befintliga stora och talrika holmarne och framkallar ett foderslag, som i saftrikhet och näringskraft söker något motsvarande bland de odlade grässlagen. Derfor kan förändringen hos dem lättare försiggå och kommer antagligen äfven att allmänt göra det, huru

föga tillgänglig för förändringar den Finska befolkningen hittills än visat sig vara.

Fårskötsel, som bedrifves i ganska stor skala i länet och om hvars fördelar i ekonomiskt hänseende meningarna äro mycket delade, behöfver otvifvelaktigt förbättras. Rasen är nemligen liten och grofullig samt kan icke lemna den afkastning, som bör eftersträvas. Några enskilde af ståndspersonsklassen hafva väl äfven i detta fall föregått med exempel genom att hitföra exemplar af bättre raser, men mycket återstår, innan verkningar i större skala komma att visa sig. Hushållningssällskapet har under perioden hemtagit 4 st. springgumsar, af hvilka 2 af Southdown- och 2 af Cheviot-ras, samt stationerat dem efter Pite, Lule, Råne och Torne elfvar, hvarjemte Brukspatron D. Hummel på egen bekostnad uppställt en bagge af sistnämnda ras, för att användas till rasens förbättring i Kalix elfdal. Den i Råneå stationerade angreps likväl sista året af sjukdom och måste nedslagtas.

Af alla för landtmannen behöfliga djur har intet på senare åren blifvit omfattadt med större förkärlek än *hästen*. De från andra orter införda äro af Jemtlandsk och Finsk ras. Man får därför numera se talrika exemplar af vackra hästar i länet, äfven hos allmogen, och bemödandena i denna riktning blifva allt mer verksamma. Man skulle till och med nästan kunna säga, att hästen fodras på kons bekostnad. Hästen får vallhöet, men kon ofta nog blott det saftlösa myrhöet.

Intet husdjur är dock mera förbisedt än *svinet*. De upprepade missväxterna hafva tvungit till nedslagning af detta nyttiga och lättfödda djur, så att först under det sistå året omtanken om dess uppdragande åter vaknat, ehuru i sjelfva verket befolkningen icke har någon synnerlig smak för fläsk.

5. Länets Landtbruksskola.

Denna har äfven under innevarande femårsperiod varit förlagd i Afva och egendomen på arrende öfverlemnad till Hr S. A. Fogelmark, som tillika är skolans föreståndare. Sedan under de tvenne första åren flertalet lärjungar härstammat från Jemtland, synes motviljan hos länets befolkning att sända sina söner till skolan hafva gifvit sig, så att under de sista åren flere ansökningar om platser ingått, än som kunnat beviljas. Antalet har dock någon gång under lärotiden till följd af påkommande sjukdom förminskats.

1866	antogos	6	lärjungar	och	utexaminerades	5.
1867	»	6	»	»	»	6.
1868	»	6	»	»	»	5.
1869	»	6	»	»	»	5.
1870	»	6	»	»	»	6.

Antalet lärjungar vid skolan har sålunda under denna tid varit 11—12 årligen.

Dessa lärningar hafva i premier åtnjutit större och mindre belopp, som för de mest förtjente uppgått ända till 100 r:dr om året. För detta ändamål har af Hushållningssällskapets kassa utgått ett årligt anslag af 1,000 r:dr; och ehuru det är beklagligt, att inom ett helt län icke skola finnas sex personer för hvarje år, hvilka känna behof af att inhemta rationela insigter i modernärningens teoretiska och praktiska skötsel, i synnerhet då undervisningen deruti lemnas afgiftsfritt lika så väl som kost och boningsrum, utan att derjemte fordra ersättning,

så måste man likväl dervid afse det slumrande behofvet af förbättringar, den vissa tider af året högt uppdrifna förtjensten å arbete i skogen eller med flottningar och lastningar i hamnarna, det otillräckliga i arbetskrafter under dessa tider samt den i folklynnet rotade motviljan för att binda sig i två hela år såsom lärlingar, då man i allmänhet anser sig kunna nog förut. Denna uppoffring från Hushållningssällskapets sida har således varit nödvändig till motvigt mot dragningskraften hos andra intressen, och långt ifrån att anse, att skolan är obehöflig, därför att lärlingar icke kunna erhållas utan mot betalning, torde tvärtom intet kraftigare skäl finnas för en skolas tillvaro, än den djupa okunnigheten om hennes nytta hos just den del af befolkningen, för hvilken hon hufvudsakligen är afsedd. Skolan är därför äfven under dessa i sig sjelfva ogynnsamma omständigheter behöflig på lika god grund, som att vanlig folkundervisning är behöflig, ehuru till och med den måste vara *obligatorisk*. Der behofvet om förbättring hos den enskilde gör sig gällande och der önskan om bristernas afhjelpande kännes fullt lefvande, der behöfvas i allmänhet icke några uppoffringar från det allmännas sida. Men då dessa behof och dessa önskningar icke i högre grad förefinnas, fordrar statsintresset sjelft, att desamma genom lockelser eller tvång blifva framkallade. Då det senare i fråga om landtbruksskolan icke är tillämpligt, torde det förre således vara fullt i sin ordning.

6. Åminne mönstergård.

Denna storartade egendom, som genom gåfvobref af den 16 Oktober 1869, undertecknad af Hans Majestät Konungen, blifvit Hushållningssällskapets tillhörighet, har på 7 års arrende öfvertagits af Hr J. F. Sandstedt. Arrendetiden är visserligen kort, men har blifvit bestämd med afseende på arrendetidens utgång för Afva landtbruksskola. Det skulle nemligen kunna inträffa, att det bolag, som besitter denna senare egendom, kunde besluta sin upplösning, i hvilket fall Åminne skulle kunna användas till landtbruksskola.

Sedan Hushållningssällskapet öfvertagit Åminne, har dess bemödande utgått på att försätta åbyggnaderna i det skick, att deras totala förfall icke alltför snart måtte inträffa. Detta ändamål har dock icke till fullo hunnit verkställas under den tidrymd, som denna berättelse omfattar.

Sällskapets andra omsorg har afsett höbolets förökande. Egendomen företer nu vackra vallar, men det finnes efter vatten drag, som genomskära densamma, utmärkta ångslägenheter, hvilka varit igenväxta med skog och busksnår, men som börjat rödjas. Sålunda hafva 10 tunnland under år 1870 blifvit åfrödda till slättermark.

Åtskilliga andra förbättringar hafva blifvit vidtagna, såsom dikningar och i öfrigt jordbehandling för den gräsbärande markens förstärkande och förstörande. Ladugården hyser för närvarande 1 tjur och 1 ko af Algauer-ras, 14 kor af blandad ras (Algauer och Ayrshire), 1 tjurkalf och 14 får, af hvilka 2:ne af hel Southdowns-ras.

Ett försök med skallöst korn år 1870 har lemnat uppmuntrande resultat. Af 25 kubiktums utsäde har skördats 8 kannor (32:dra kornet), ehuru mask förorsakat skada å kornet, så att afkastningen deraf blef mindre. Detta sädeslag är förtjent af uppmärksamhet, emedan det är lika hårdigt som vanligt korn, men fordrar endast hälften i utsäde emot det senare.

På nära 4 tunnland väl gödslad och brukad jord blef sista sommaren utsådt 3 kub.fot midsommarråg och en kanna kubbhvete, och af den öppna åkern igenlades 3 tunnland till gräslinda.

Då Hushållningssällskapet äfven är störste aktieegaren i Afva landtbruksegendom, eller med nära en fjerdedel besitter densamma, är sällskapet nu i tillfälle att mer eller mindre direkt medelst exemplen från dessa egendomar verka för förbättringar i vår modernärning. Utom det inflytande, som exemplet af jordens ändamålsenliga afdikning vid begge dessa egendomar utöfvat, hafva äfven andra försök, som å desamma blifvit utförda, vunnit efterföljd. Sålunda har midsommarrågen först odlats vid Afva och derifrån spridt sig till ganska många ställen inom länet. Ehuru ingendera af dessa egendomar är lyckligt belägen, om man afser tillfället för allmogen att taga del af de arbeten, som der utföras, äro likväl deras inverknings obestridda och omisskännliga. Den tanke, som legat till grund för det frikostiga beslutet att inrätta en mönstergård vid öfre delen af Lule elf, skall därför otvifvelaktigt bära frukt i en icke aflägsen framtid och allt framgent befrämja den höge stiftarens ädla afsigter.

7. Binärningar.

Med binärning menas egentligen en näringsgren, som bidrager till befolkningens uppehälle jemte hufvudnärningen och som gifver densamma medel att fylla bristen, der hufvudnärningen icke förmar till fullo tillfredsställa behofven.

Till binärningar har äfven skogsarbete blifvit räknadt. Men om man räknar de armar, som skogsafverknings sysselsätter, och de personer, som uteslutande af densamma hafva sitt uppehälle, skall man lätt finna, att denna näringsgren ingalunda är någon binärning, utan med skäl kan sägas intaga sin plats som en af länets hufvudnärningar. Med namnet angifver man äfven betydelsen af densamma, men gagnet deraf tillkommer icke Hushållningssällskapet att framhålla. I den utsträckning, som denna näringsgren hittills bedrivits, har icke Hushållningssällskapet skäl att alltför mycket glädjas öfver den rörelse och omsättning, som deraf framkallas. Man skulle fast hellre kunna säga, att den varit hinderlig för vinnande af det ändamål, för hvilket Hushållningssällskapet arbetar, hvarför också ett uttalande utgått från sällskapet om behöfligheten af åtgärder till hämmande af skogsafverknings fortgång i hittills bedriven skala. Hushållningssällskapets verksamhet gent emot denna näringsgren har således varit negativ; den har varit det äfven i det fallet, att skrifter blifvit utdelade i syfte att sprida upplysning om vigten af skogens ändamålsenligare skötsel, för att på öfvertygelsens väg bereda möjlighet för en sundare ekonomi i detta hänseende. Tyvärr synes dock den ögonblickliga vinsten vara hvarje sansad stämma öfvermåttig, och för afvändande af de befolkningens egen välfärd hotande följderna torde icke finnas annat medel än statsmagternas allvarliga ingripande.

Bland de näringsgrenar, som med rätta i detta län kallas binärningar, intager *fisket* ett framstående rum. Hushållningssällskapet har derät egnat den uppmärksamhet, som vetenskapliga forskningar föranlett. Trenne personer hafva med bidrag af sällskapet genomgått en kurs vid den i Ångermanland upprättade fiskodlingsanstalt, och laxodlingsanstalt har derefter blifvit inrättad vid Torne elf, utan att man ännu kan angifva resultatet af dess begagnande. Ett betydligt anslag har för samma

ändamål varit af sällskapet beviljadt till afsedt gagn äfven vid andra vattendrag, men någon sökande har icke anmält sig till erhållande af detsamma. Också har erfarenheten modifierat åsigtarna om fiskodlingens nytta i det fall, att odling utan fredning är nästan ändamålslös. Men derhän har man under denna femårsperiod icke hunnit, och motstånd mot bestämmelser, som afse fiskens, serskildt laxens, fredning skall ännu en god tid säkerligen förspörjas. Oaktadt redskapens förbättring är det en nedslående företeelse, att fisket försämras; och hvad laxfisket angår, har man hittills gjort allt för att fånga den, men nästan intet för dess framtida bestånd. Det ena fisket öfverbjuder det andra i stängningsätt, och om hösten vid lektiden störes fortplantningen genom ljustring och notdragnings, utan att man på laglig väg kan förekomma det. Att under sådana förhållanden fångsten skall aftaga, är naturligt, och öfvertygelsen derom har redan vunnit den stadga, att man är betänkt på tillsättande af uppsyningsmän för laxens fredande under lektiden. Den dyrbara egendom, som ligger i ett laxfiske, har på sista tiden vunnit ökad värde derigenom, att färsk lax blifvit en exportartikel, och dess pris vid fiskelägenheterna har till följd deraf stigit med mer än 50 %. Detta utgör en ytterligare maning för fiskeegare att så vårda fisket, att dess bestånd äfven för framtiden är betryggadt. I laxens behandling har en väsentlig förbättring under denna period inträdt. Förut skarpsaltades all fångad lax; men sedan Kaptenen J. Rutberg i Neder-Kalix börjat iskällarsalta laxen, har man äfven på andra ställen modererat saltningen, och, sedan liflig efterfrågan efter färsk lax uppstått, kommer sannolikt blott en ringa del att framdeles behöfva insaltas.

Åt *linodlingens* fortkomst i länet har Hushållningssällskapet egnat sin uppmärksamhet. Denna näringsgren är visserligen icke ny i Norrbotten; det vill tvärtom synas, som skulle densamma för icke så lång tid sedan haft en viss blomstring härstädes, men säkert är, att linodlingen under de senare decennierna nästan spårlöst upphört. Med husflitens aftagande aftog äfven lågen för linets odling. Men husflitens återförande till heders är ett af nutidens angelägnaste sträfvanden. Norrbotten har icke kunnat undgå att beröras deraf, och Hushållningssällskapet har i linodlingen sett ett verksamt medel för hemslöjdens befordrande. Deraf har på sällskapets bekostnad under de första åren af denna period en person från Helsingland rest omkring i byarne inom Piteå, Neder- och Öfver-Luleå samt Råneå och Neder-Kalix socknar för att meddela upplysningar om denna kulturväxts odling och beredning. Med linodlingens upphörande hade nemligen äfven kunskapen derom i det närmaste dött ut, och om förhållandet med spinning och väfnad icke är alldeles detsamma, så är åtminstone färdigheten deruti på långt när icke lika allmän eller lika stor, som den tillföre varit. För att underlätta den besvärliga beredningen af linet hitförskref sällskapet år 1866 en linverksbyggare från Helsingland, och under dennes ledning blefvo tvenne skäktverk uppförda, det ena i Neder-Kalix för Hr D. Hummels räkning och det andra å Rosfors i Piteå socken; dessutom finnes ett dylikt verk å Holmfors i Öfver-Luleå, hvilka samtliga kunna tjena till modeller för andra mindre verk. Något är således åtgjort för detta ändamåls ernående, och om än linodlingen icke vunnit någon utsträckning i större skala, är dock början gjord, och med afseende på den korta tid, som förflutit sedan lågen riktades åt detta håll, har man icke synnerligt mera att fordra. För att ytterligare uppmuntra till

denna nyttiga växts odling har man städse vid de å sommar-mötena förekommande utställningarna fäst sig vid de utställda profven af dels rent lin, dels lingarn och väfnader, samt tilldelat desamma lämpliga pris.

Bland binärningar intager *tjårubräningen* ett ganska betydande rum. Ett stort antal af länets befolkning sysselsätter sig dermed, och hvad derom tillförene än kunnat anmärkas såsom menligt för den växande skogen, har man på de senare åren icke haft någon anledning att önska denna binärings inskränkning, emedan tjåraveden numera utgöres af endast stubbar och rötter efter afverkad timmer eller trä, som genom eld blifvit skadade och förtorkade.

8. Allmän öfversigt.

Denna berättelse skulle icke kunna anses fullständig, utan att vissa stora ekonomiska frågor, som ega den närmaste beröring med länets jordbruksförhållanden, äfven blefve berörda. En sådan fråga är spanmålsodlingen, dess utsträckning, dess nuvarande ståndpunkt, det rum och den omfattning, som densamma intager eller bör intaga i länets ekonomi, och dess förhållande till boskapskötseln.

För att gifva någon ledning för bedömandet af länets hittills varande förmåga af sädesproduktion och befolkningens behof deraf, meddelas här nedan till en början en öfversigt af länets import och export under femårsperioden, sådan den kunnat kal-

	Spanmål.			Mjöl.		
	Införsel.	Utförsel.	Skilnad.	Införsel.	Utförsel.	Skilnad.
	Kub.fot.	Kub.fot.	Kub.fot.	Centner.	Centner.	Centner.
År 1866.....	80,827	—	80,827	35,380	—	35,380
» 1867.....	142,206	4,975	137,231	77,745	—	77,745
» 1868.....	112,367	—	112,367	51,379	1,465	49,914
» 1869.....	97,534	—	97,534	54,706	—	54,706
» 1870.....	60,741	—	60,741	49,171	1,634	47,537
Summa	493,675	4,975	488,700	268,381	3,099	265,282
Nödhjelps-komitéen dels med ångbåt och dels landvägen.....	46,380	—	46,380	928	—	298
Med ångbåtarna ankomna varor äro icke till beloppet kända, men kalkyleras till.....	35,000	—	35,000	145,000	—	145,000
Summa	575,055	4,975	570,050	413,679	3,099	410,550
Men 410,580 centner mjöl å 35 skålp. pr kub.fot svara emot	—	—	1,173,086	—	—	—
Summa till länets inkomsten spanmål.....	—	—	1,743,163	—	—	—
eller i medeltal årligen	—	—	348,633	—	—	—
Spanmål skördad under 5 år.....				2,972,824 kub.fot.		
Införsel under samma tid, beräknad till.....				1,743,166 »		
Om denna summa.....				4,715,990 kub.fot.		
delas med alla 5 årens folkmängd, tillsammans 378,807 personer, så belöper på hvarje person 12,85 kub.fot spanmål på hvarje Svensk och Finne samt 6,42 kub.fot på hvarje Lapp.						
Då denna kvantitet på hvarje person i det närmaste inträffar med hvad som i förra femårsberättelsen angifvits, så kan det antagas, att importen af spanmål ej är för högt beräknad.						
Af ofvanstående synes, att summan af inom länets producerad och till länets införd spanmål för fem år utgör 4,715,990 kub.fot. Således per medium för 1 år 943,198 kub.fot.						
Det är således endast år 1870, som produktionen uppgår till högre belopp än medium eller 975,542, hvadan detta år skulle lemna ett öfverskott af 32,344 kub.fot.						

kyleras, och med erinran, att alla uppgifter derom icke med säkerhet kunna anses fullt exakta, utan till en del endast approximativt blifvit erhållna.

Ehuru således i mycket gynnsamma år länets möjligen redan nu skulle kunna anses skörda den för behofvet erforderliga spanmål, måste man likväl betrakta detta som ett undantagsförhållande, hvaremot motsatsen utan allt tvifvel är regel, eller att länets för sin årliga förbrukning måste införa stora förråd spanmål och mjöl. Detta är visserligen en naturlig följd deraf, att en stor del af befolkningen endast är sysselsatt med skogsafverkning och de deraf föranledda arbeten; men med denna otillräckliga produktion förknippar sig äfven en fråga, som ofta varit föremål för offentlig behandling och ventilering äfven af fackmän, nemligen huruvida länets bör följa den hittills beträdda vägen att ens i nuvarande utsträckning producera spanmål. Det var i synnerhet under missväxtåren, som man hörde detta ifrågasättas, och det var då icke långt ifrån, att en sådan åsigt hade blifvit den förhärskande. Under den betryckta stämning, som vid denna olyckstid beherskade sinnena, var icke att undra på, att äfven en dylik tanke ville göra sig gällande; men sedan ett mindre bekymmersamt förhållande inträdt, måste detta förmenande prövas med lugn och med ledning af gifna förhållanden. Det är ingen obetydlighet, inga små summor, som ingå i frågan om denna angelägenhet. Om man på grund af ofvanstående kalkyl beräknar årliga spanmålsimporten till länets i medeltal till en rund summa af 350,000 kub.fot och efter ett medelpris af 2 r:dr pr kub.fot upptager värdet deraf till 700,000 r:dr, så är det ju betänkligt, att länets skall medelst andra näringsgrenar producera föremål, som måste betäcka denna brist. Man får antaga, att detta kan åstadkommas medelst den nuvarande skogsafverkningen. Men om spanmålsproduktionen ännu mer förminskas, erfordras dock något annat för att ersätta densamma. Om man beräknar — alltid på grund af kalkylen — länets egen spanmålsproduktion till ungefär dubbelt mot importen eller till 700,000 kub.fot och antager, att densamma bör nedgå till hälften deraf eller till samma belopp som importen, skulle en ytterligare brist af 350,000 kub.fot uppstå i medeltal för hvarje år, i penningar efter samma pris motsvarande en summa af 700,000 r:dr. I stället för nuvarande årliga brist skulle således länets hafva att fylla en brist af 1,400,000 r:dr. Med skäl kan då ifrågasättas, huru detta skall tillgå, af hvilka andra näringar befolkningen skall förse sig med medel till brödföda. Visserligen har på ett annat ställe blifvit beräknadt, att befolkningen utan svårigheter på ladugårdsprodukter skulle erhålla en årlig vinst af mer än 700,000 r:dr, d. v. s. hälften af nu kalkylerade brist i spanmål, men den andra hälften kvarstår dock fortfarande. Denna skulle väl ersättas af behållningen på skogsafverkningen, men det är ett önskningsmål att få trävarurörelsen återförd inom trängre gränser, ty det förutan skall jordbruket icke vinna den lyftning, hvaraf det är mäktigt, och på detta sätt skall alltid ett tomrum i inkomsterna förefinnas, som svårligen skulle kunna fyllas.

Afser man å andra sidan det ökade behofvet af import, som ett missväxtår framkallar, skall man finna, att detta ingalunda motsvarar den brist, som af minskad produktion i allmänhet skulle uppstå. 1867 var ett af de svåraste missväxtår, men befolkningen har likväl under de följande tre åren kunnat afbetala mer än hälften af sina under missväxtåret och de närmast varande svaga åren åsamkade skulder. Detta hade sanner-

ligen icke så lätt kunnat försiggå utan spanmålsproduktion. När dertill kommer, att missväxterna endast periodvis inträffa, så synes faran från detta håll icke vara så stor, som man velat föreställa sig. Missväxt förekommer tidtals äfven i sydligare län, men ingen vill väl därför påstå, att spanmålsproduktionen derstädes bör upphöra. Förfäktandet af den åsigten, att spanmålsodlingen bör inskränkas, är således, ur hvilken synpunkt man än ser det, mindre välbetänkt. Långt ifrån att den bör inskränkas, bör man kunna hoppas, att den i en icke aflägsen framtid skall uppdrivas åtminstone till den höjd, att länet sjelft producerar hvad till dess egen förbrukning erfordras.

Men ehuru inskränkning af spanmålsodlingen sålunda icke kan förordas, behöfver man icke därför förbise vigten af att göra tillbörligt afseende på en förbättrad ladugårdsskötsel. Dessa båda näringar eller rättare dessa båda afdelningar af landtbruket måste fortgå i jembredd med och understödja hvarandra. Boskapsskötseln skall nemligen alltid blifva af framstående vikt, dels därför att densamma är mindre beroende af temperaturförhållanden, dels emedan dess produkter äro af beskaffenhet att med lätthet kunna förvandlas i penningar. För en förbättrad boskapsskötsel erfordras dock i första rummet att bereda en rikligare tillgång på kraftigt foder. För detta ändamål hafva äfven stora förarbeten under de senare åren blifvit utförda, i det att, på sätt förut är nämnt, betydliga vidder sidländda ängar blifvit med bidrag af statsmedel afdikade, hvarigenom rikliga tillgångar af synnerligast för gräsväxt tjenlig odlingsjord erhållits. När dessa afdikade marker blifva odlade, lagda i koppelbruk och gräsbärande, då först blifver jordbrukaren i tillfälle att förbättra sin boskapsskötsel. Genom odling af den afdikade marken utvidgas arealen af den odlade jorden, och ehuru den delvis insås till gräsvall, blifver dock alltid lika stor vidd årligen disponibel för sädesproduktion hädanefter som hitintills. I samma mån som odlingarna och gräsvallarne utvidgas, ökas äfven sädesjorden icke blott i vidd, utan äfven i produktionsförmåga, dels till följd af den omvexling, som omloppsbruket medförer, dels genom den rikare tillgång på gödsel, som erhålles medelst den förbättrade ladugårdsskötseln. Norrbottens jord inrymmer alltför stora trakter, lämpliga till spanmålsodling, att man skulle utdöma den, och på de flesta ställen är det mindre klimatets hårdhet än lokala olägenheter, som är frostens källa och bästa bundsförvandt. Om därför jorden redes väl på hösten och är väl afdikad samt i grannskapet befintliga sumptrakter äro torrlagda, skall odlaren kunna verkställa sådden tidigt på våren och, med sällsynta undantag, hafva säden mogen före eller vid den tid nattluften ofta nog börjar afkylas till frost. Faran för frost skall blifva ännu mindre, då rågens odling blifvit allmännare, ty det har visat sig, att detta sädeslag äfven under nuvarande förhållanden tidigare mognar och således lättare undgår frostens härjningar.

Det är i denna riktning förbättringarna böra fortgå, och det är deråt som Hushållningssällskapet arbetat att vända uppmärksamheten, ehuru en så viktig och genomgripande förändring af redan angifna skäl icke kan försiggå annat än i mån af markens torrläggning. Derigenom skulle äfven fodertillgången förökas, på samma gång som dess beskaffenhet i väsentlig mån förbättrades, så att den ökade spanmålsodlingen ingalunda kommer boskapsskötseln att åsidosättas, utan tvärtom blir ett medel äfven för dennas ändamålsenligare handhafvande genom rika

vallar och kraftig utfodring. Att det kommer att gå derhän, kan man så mycket mindre betvifla, som början på senare åren dermed här och der är gjord äfven af den mindre jordbrukaren. I synnerhet i de byar, hvarest större afloppsgrafvar blifvit upptagna, framträder på ett glädjande sätt hågen att odla, och ehuru ännu saknas säker uppgift på den areal, som efter torrläggningar börjat bearbetas, har man dock en ledning för bedömandet deraf i den meddelade uppgiften om afdikningar, som endast under åren 1866—1870 med bidrag af allmänna medel blifvit utförda.

Så grundade de förhoppningar än äro, som byggas på modernärings förkofran i länet, kan man emellertid icke förbise de svårigheter, som dervid möta i bristen på arbetskrafter. Det är skogsafverkningen, som vållar denna brist och ytterligare bereder jordbrukaren förlägenhet och tunga genom det stigande behofvet af fattighjelp till den lösa befolkningen, hvarmed trävarurörelsen hufvudsakligen bedrivs. För att afböja de väldiga följder för länet, som hota från detta håll, har Hushållningssällskapet och Landstinget anslagit premier för jordtorps inrättande; men det måste tyvärr erkännas, att någon ifver för erhållande af dessa premier ännu icke försports och sannolikt äfven framgent kommer att slumra, så vida det icke på lagstiftningens väg lyckas att inom lagliga och med statsintresset förenliga gränser återbringa nämnde omfattande näringsgren.

Och dock är icke denna omständighet den enda, som hotar med minskning i lefvande kraft för jordbruket. Den epidemiska sjukdom, som yttrat sig i missnöje med den ställning, fäderneslandet kan erbjuda, och som utsmyckar ett allägset land med de mest öfverdrifna företräden, kan sägas hafva först under denna period börjat angripa befolkningen i detta län. Det är lätt förklarligt, att de, som ingenting ega och anse det vara alltför små utsigter för en förbättrad ställning här hemma, förledas att öfvergifva sitt fädernesland för att i ett främmande söka en vansklig lycka, men mindre förklarligt är, hvarför personer i en betryggad ställning och i en mogen ålder äfven vilja utbyta lugnet och välståndet mot en oviss framtid och ålderdom i ett land, hvarom de ega endast den ofullkomligaste kännedom. Och likväl finnes derpå mer än enstaka exempel. Utan tvifvel härleda sig sådana företeelser från den allmänna oro, som genomgår sinnena i våra dagar, från det missnöje med det närvarande, som öfverallt förspörjes, från den olust att begagna de här befintliga medlen, som alltför tydligt röjer sig, från husflitens aftagande, från det religiösa medvetandets fördunklande och försvagande, samt kanske icke minst från de otrygga politiska förhållandena. De omflyttningar, som emellertid häraf blifva en följd, kunna icke försiggå utan mer eller mindre inverknings på jordbruket, utan större eller mindre rubbningar i eganderättsförhållandena, utan ett visst förlamande intryck på de kvarvarande landsmännen. Det är omöjligt att förutse hela omfattningen af de deraf härflytande följderna, men att de i sin mån skola verka störande på den jemna fortgången af odlingsarbetet, torde för visso kunna antagas, och hela utvandringsrörelsen är i sanning egnadt att väcka allvarliga bekymmer för framtiden. Det är icke en företeelse af ringa betydelse, när hembygdens tilltalande röster förstummas och fosterlandets kraf underkännes, när man söndersliter de band, med hvilka barndomens djupa intryck, uppfostrans bestämmande inflytande, familjens sedliga innerlighet, samhällets vakande och skyddande vård förena alla

fäderneslandets äkta söner. Om frågan från denna berättelses synpunkt än är af öfvervägande ekonomisk betydelse, kan dock icke förbises, att hon i moraliskt och socialt hänseende är af en beskaffenhet, som sannerligen icke är glädjande för fosterlands-vännen.

Bland de bidragande orsakerna till utvandringslusten är anfördt husflitens upphörande. Det är ingen ny erfarenhet, att syslölöshet föder missmod och sjelfsväld, att det jemna arbetet deremot stärker både kropp och själ och kommer tiden att ila fram. Ansträngningarna för husslöjdens återupplifvande hafva därför icke mera ett ekonomiskt ändamål, än ett i grunden djupt moraliskt. Ur denna synpunkt måste man äfven uppfatta det välgörande inflytande, som en allmännare linodling skulle medföra. Det kan nemligen vara tvifvelaktigt, huruvida det vore nyttigt eller rådligt att utsträcka linodlingen till någon betydligare del af den odlade jorden och sålunda göra den till en hufvudsak; men att odla lin endast inom sådana gränser, att befolkningen blefve försedd med ett viktigt materiel för eget behof af kläder och sålunda hade sysselsättning med spinning och väfnad under den långa vintern, samt å andra sidan besparade sig den kontanta utgiften för bomullsväfnader, detta skulle säkerligen befinnas ändamålsenligt och välgörande. På denna grund har linodlingen i denna öfersigt äfven blifvit hänförd till binäringarna och af samma skäl har fårskötseln ansetts vara förtjent af uppmuntran. Utom antydda förbättringar i jordbrukssättet och boskapsskötseln, hvilka städse måste vara befolkningens förnämsta näringskällor, erfordras derjemte ett lifaktigare intresse för nämnda binäringar, för att länets ekonomi skall återkomma i det rätta spåret, hvarur det blifvit ryckt genom andra öfverväldigande näringar, hvilka icke äro egnade att gifva befolkningen den sedliga kraft, hvarpå ensamt ett folks lycka och ett lands framtid med säkerhet kan byggas.

S. P. BERGMAN.

August Cajanus."

C) Skogshushållning.

Tab. N:o 4. Uti bifogade tabell N:o 4 upptages arealen af nu befintliga kronoparker, äfvensom vidden af en större trakt, föreslagen till kronopark inom Arvidsjaur och Jockmocks lappmarker, om hvilken nådigt förordnande dock icke vid periodens slut blifvit meddeladt. Dels från kronoparkerna, dels från odisponerade öfverloppsmarker och dels från ännu icke afvittrade skogar har enligt Kongl. Förordningen angående utsyning och försäljning af skogsalster från Kronans skogar den 21 December 1865 och efter skogstjenstemännens utsyning försålts *skogseffekter* till det belopp, som finnes intaget i nedanstående tabell, hvaraf dock en del flottas till sågverk, belägna inom Vesterbottens län. Här-

	Sågtimmer.	Bjelkar.	Lass tjäruvirke.	Summa R:dr R:mt.	
1866.....	169,301	3,384	5,300	40,171	15
1867.....	88,600	—	9,830	8,495	77
1868.....	112,501	4,200	16,315	26,766	70
1869.....	171,226	4,473	12,475	45,331	70
1870.....	197,922	7,775	4,290	65,940	60
Summa	739,550	19,832	48,210	186,705	22

Näringsförhållanden. Skogshushållning. Tab. N:o 4.

uti är icke inräknadt det antal träen, som sågverksegare hafva rätt att afhemta ifrån de åt dem upplätta skogar, enligt privilegier uppgående till 30,055 till sågtimmer tjenliga träen årligen.

Bland de i nämnda tabell upptagna skogseffekter ingår icke hvad som huggits på kronohemman och krononybyggen, enär för sådan afverkning icke numera erlägges någon afgift till Kronan, hvadan uppgift om dessa virkesbelopp icke kommer Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande tillhanda.

Uti nedanstående tabell finnas omnämnda åverkade och i beslag tagna *skogseffekter*, hvilka försålts på auktion.

	Bjelkar.	Sågtimmer.	Sparrar.	Vird-fällen.	Mast-trän.	Tolfter plan-kor.	Lass tjäruvirke.	Summa R:mt R:dr.	
1866.....	1,275	27,248	150	—	2	63	—	8,083	81
1867.....	1,378	42,062	13,535	—	—	120 $\frac{1}{2}$	250	12,687	18
1868.....	176	51,889	2,938	—	—	77	1,871	15,573	08
1869.....	2,011	59,746	9,191	9,262	—	203 $\frac{3}{4}$	2,318	23,561	58
1870.....	12,493	92,200	16,390	—	6	116 $\frac{1}{2}$	832	43,225	64
Summa	17,333	273,145	42,204	9,262	8	580 $\frac{1}{2}$	5,271	103,131	29

Hvad skogshushållningen å Kronans skogar vidkommer, synes numera ett bättre förhållande vilja inträda, sedan skogstjenstemännens antal blifvit ökad och en bättre ordning för afverkningarna till följd deraf kunnat vidtagas. Härtill bidrager äfven den åtgärden, att på en gång försälja afverkningsrätten inom vissa bestämda gränser för flere på hvarandra följande år, emedan derigenom betingas högre betalning pr trä än genom upplåtelse för endast ett år i sender, serdeles på sådana trakter, der vattendragen icke äro rensade för flottning. En köpare, som endast för ett år erhåller afverkningsrätt, finner icke med sin fördel öfverensstämmande att nedlägga dryga kostnader för strörensningar, hvaraf han icke med säkerhet kan påräkna något gagn för kommande år; men annorlunda blir förhållandet, när afverkningsrätten erhålles för längre tid, emedan kostnad, som nedlägges på strörensningar, i sådant fall fördelas på flere års flottningar och således minskar den årliga flottningskostnaden och köparen i detta fall kan betala ett högre pris för Kronans virke. Genom den förstärkta skogsstaten och den bättre tillsyn, som sålunda kunnat ega rum på Kronans skogar, har åverkadt virke ofta blifvit taget i beslag, men att förekomma åverkan på de vidsträckta områden, öfver hvilka afverkningarna äro utsträckta, det är nära nog omöjligt och dertill skulle behövas en vida talrikare bevakningspersonal än den nuvarande. Svårigheten att leda åverkansbrott i bevis motverkar äfven i sin mån inträdandet af ett bättre förhållande, och så länge sågverksegare finnas, som mottaga ostämplat timmer, är det knappt nog möjligt att förekomma brott emot skogslagstiftningen. Hushållningen på enskilda skogar lemnar mycket öfrigt att önska. Sedan skog af gröfre dimensioner blifvit afverkad, tillgripes den yngre, i sin bästa och frodigaste växt stående skogen till sparrar och dessa ofta nog af ganska små dimensioner, och det finnes byar, hvori mången hemmansegare på sådant sätt förstört sin skogsmark. Oaktadt allt detta kan man dock icke säga, att det är skogsbrist inom länet.

Såväl det å Kronans skogar huggna timmer som det, hvilket hemtas från enskildes skogar, försågas vid inom länet varande 49 större och mindre *sågverk*, med undantag af de sågstockar,

som, enligt hvad förut är nämndt, afgå till sågverk i Vesterbottens län. Af sågverken äro 39 grundade på timmer, som köpes dels af Kronan och dels af enskilde, och 10 verk hafva enligt privilegier rätt till viss årlig stockfångst från Kronans skogar, likasom 3 sågverk, belägna i Vesterbotten, äfvenledes enligt privilegier ega rätt till viss årlig stockfångst från Kronans skogar i Norrbottens län.

Enligt erhållna uppgifter från tullkamrarna i Luleå, Piteå och Haparanda hafva de i efterföljande tabell upptagna skogs-effekter härifrån *exporterats* till utrikes ort, och torde dessa

	Plankor och bräder.	Bjelkar och sparrar.		Spiror.		Tjära.	
	Kub.fot.	Kub.fot.	St.	St.	Kub.fot.	Tunnor.	Kub.fot.
<i>Till utrikes ort:</i>							
År 1866	3,397,756	970,988	189,262	12	—	—	37,552
» 1867	4,311,149	1,190,019	249,791	798	—	—	76,944
» 1868	5,044,591	1,832,763	82,279	184	3,586	—	90,287
» 1869	4,246,870	2,784,180	—	266	3,658	—	105,776
» 1870	3,669,070	2,502,604	—	83	1,655	—	31,905
<i>Till inrikes ort:</i>							
År 1866	346,053	3,499	884	—	—	3,108	—
» 1867	199,991	—	—	—	—	53	—
» 1868	194,811	—	—	—	—	—	553
» 1869	173,439	—	—	—	—	1,591	—
» 1870	203,724	4,785	1,079	—	—	778	1,727

Anm. Enär ångfartygen icke äro skyldiga att uttaga tullförpassning på sådana effekter, som denna tabell upptager, så saknas uppgift på de betydliga kvantiteter tjära, som med sådana lägenheter afgått till Stockholm, hvarför uppgifterna om export från orten af denna produkt icke äro fullständiga.

uppgifter, i hvad de röra plankor, bräder, spiror, bjelkar och sparrar, i det närmaste äfven angifva hvad som inom länet tillverkats, hvaremot detta icke är förhållandet med produkten tjära, som till en ganska betydlig kvantitet härifrån afgått till Stockholm med ångfartyg och å hvilka partin saknas uppgift.

Personalen, tillhörande länets *skogsstat*, som vid slutet af förra perioden utgjordes af 1 jägmästare, 4 öfverjägare och 17 skogsuppsyningsmän, erhöill tillökning under åren 1866 och 1867 af 5 öfverjägare och 12 skogsuppsyningsmän och utgjorde vid periodens utgång 10 jägmästare och 29 kronojägare, sedan genom skogsstatens nya organisation öfverjägarna numera kallas jägmästare och skogsuppsyningsmännen benämnas kronojägare.

Hvad i öfrigt rör skogsförvaltningen och skogshushållningen, läser väl Kongl. Skogs-Styrelsen, som dertill eger fullständiga materialier, derom afgifva underdanig berättelse.

D) Rofdjurs utödande.

Tab. N:o 5. Bifogade tabell N:o 5 upptager antalet dödade rofdjur och de på grund af gällande författningar utgifna skottpenningar.

Tab. N:o 6. Tab. N:o 6 redovisar för antalet husdjur dödade af rofdjur, samt uppskattade värdet af de dödade djuren enligt kronobetjeningens uppgifter.

Tabb. N:ris 7 a o. 7 b. E) Bergs- och brukshandtering, samt F) Fabriker, manufakturver och handverk. Redan i föregående berättelser anföres, att rika tillgångar på *jernmalm* finnas på flere ställen inom länets lappmarker. Dessa äro: a) Gellivara malmberg, nära

$\frac{1}{2}$ mil långt och $\frac{1}{6}$ till $\frac{1}{4}$ mil bredt samt omkring 500 fot högt öfver den vid dess östra sida framrinnande Lina elf. Ut i de flesta gruf-öppningar, som äro bearbetade, synes berget helt och hållet bestå af jernmalm, hvilken enligt uppgift å de flesta ställen är godartad och gifvande öfver 70 procent jern. Vidare förekomma *jernmalmsbergen* b) Karvek och c) Ruotivara nära Qvickjock, uppskjutande högt öfver omkringliggande dalar och af ganska stor utsträckning; samt slutligen i Juckasjärvi lappmark d) Svappavara, e) Luossavara, f) Haukivara, g) Pulkapole, h) Vattavara samt i) Junosuando grufvor, hvilka alla innehålla lätt åtkomlig jernmalm.

Gellivara malmberg, som synes i och för sig vara af den vidsträckta omfattning och innehålla så stor tillgång på jernmalm, att man är frestad att kalla detsamma outtömligt, har ändock icke kunnat framkalla något ordnad bergsbruk, hufvudsakligen derför, att malmberget saknar kommunikation med hafskusten. Oaktadt åtskilliga personer tidtals bearbetat malmberget i öfver 100 års tid, så finnes ännu icke ens någon sommarlandsväg till jernfältet, och det är först i senare tider, som en sådan väg blifvit påbörjad och till en del fullbordad, ehuru deraf ännu återstår omkring 7 mil att uppbygga. För att med hopp om framgång kunna tillgodogöra Gellivara malmbergs rika tillgångar erfordras anläggning af en sådan kommunikationsled ned till hafvet, som med lätthet och med ringa kostnad kan begagnas till transport af jernmalm i stora kvantiteter, men härtill behöfvas åter betydliga förlagskapital. Rikets Ständer, inseende vigten för denna del af landet af en sådan kommunikation, beviljade derför vid 1863 års Riksdag ett anslag af 852,000 r:dr för rensningar i Lule elf och anläggande af kanaler med lutande plan i stället för sänkslussar förbi Hedens och Edefors strömfäll, för att derigenom erhålla en oafbruten kommunikation ifrån hafvet vid Luleå stad upp till Storbacken, att utgå till det bolag, som genom kontrakt åtog sig arbetets utförande och framtida underhåll; dock att ifrågasvarande bidrag endast i det fall finge lyftas, att aftal, som af Kongl. Maj:t förklarades giltigt, blefve afslutadt om anläggande af jernväg emellan Lule elf och Gellivara malmfält. På dessa vilkor upprättades kontrakt af Kongl. Väg- och Vattenbyggnads-Styrelsen å Kongl. Maj:ts och Kronans vägnar med Engelska bolaget "the Gellivara Company limited", hvaruti det senare förband sig att fullborda strömsrensningen och kanalarbetet till den 1 Oktober 1867, samt att i öfverensstämmelse med jemväl upprättad plan anlägga jernväg emellan Gellivara malmfält och Lule elf till den 1 Oktober 1869. Arbetet påbörjades redan år 1864 och fortsattes 1865 och 1866, men som det Engelska bolaget sedermera inställde sina betalningar och blef försatt i konkurstillstånd, så afstannade arbetet, efter det att 500,000 r:dr af Statens medel blifvit å arbetet nedlagda. Bolagets egendomar, under namn af "Gellivara-verken", försåldes å auktion och egas nu af ett nytt Engelskt bolag, "the new Gellivara Company limited", hvilket dock icke iklädt sig någon förbindelse att fullborda den påbörjade kommunikationsleden. Senare tidens egare af Gellivara-verken hafva, under tillkännagifven afsigt att ordna och bedrifva bergsbruk, hufvudsakligen egnat sin verksamhet åt trävarurörelse och derigenom i väsentlig mån minskat de skogstillgångar, som från början varit afsedda för bergsbruket. Ett hufvudsakligt vilkor för att en bergverksrörelse härstädes skall komma till stånd är, på sätt förut är nämndt, att den enskilde eller det bolag, som för sådant

ändamål bildas, kan disponera tillräckligt förlagskapital för inrättande af ändamålsenliga kommunikationsanstalter och för anläggning af nödiga verkstäder. För de senare anläggningarna erbjuder Lule elf tjenliga platser vid tvenne stora vattenfall, nemligen vid sidan af de föreslagna och påbörjade kanalerna, hvaraf det ena vid Edefors har en fallhöjd af 76 fot och det andra vid Hedensfors eger 58,5 fots fall, der Lule elfs rika vattentillgång lemna tillräcklig drifkraft; hvartill kommer, att denna elf med dess tillopp innefattar en vidsträckt vidd af skogsmark till kolfångst.

Det vill synas, som naturen i dessa rika jernmalmsberg gifvit anvisning på en näringsgren, som för denna ort bör blifva ett viktigt och rikligt bidrag till befolkningens utkomst, vid sidan af åkerbruket, hvilket härstades i anseende till det hårda klimatets inverkan icke alltid lemna arbetaren lön för nedlagd möda, och man har därför all anledning att hoppas, det bergsrörelsen, denna för orten naturliga näringsgren, förr eller senare skall komma till stånd genom företagsamma personer, då det har all sannolikhet för sig, att ett sådant företag, rätt ordnad, skall lemna förlagsmannen nöjaktigt inkomst.

Öfver *bergsbruket* har Bergmästaren meddelat följande berättelse:

”Den tidrymd af 5 år, som förflutit sedan år 1865, utmärker sig, hvad bergshandteringen inom Norrbottens län beträffar, genom en fortgående minskning i produktion inom alla till handteringen hörande grenar. Den påbörjade kanaliseringen af Lule elf, företagen för beredande af en transportled från Gellivara malmfält, afstannade redan vid denna periods början. The Gellivara Company limited, innehafvare af 2 masugnar, 4 stångjerns- och 2 manufakturverk, försatte ssamtidigt i konkurstillstånd, och nästan all rörelse afstannade i och med detsamma vid dess verk. Brytningen i Ristjälns grufvor upphörde med år 1868, och eganderätten till Rosfors bruk, som innehar dessa grufvor, har gått från man till man, hvarunder dess tillverkning åtminstone ej blifvit ökad. Kengis bruks egare har inskränkt sin tillverkning af stångjern till nära hälften, och Törefors stångjerns- och manufakturmedja har stått nästan helt och hållet obegagnad. Endast Degerfors bruk har icke allenast hållit sig uppe vid samma tillverkningsbelopp som under den föregående femårsperioden, utan äfven på sista åren förbättrat sina verkstäder och ökat sin produktion.

Det nu omnämnda torde vara en tillräcklig förklaring på det anmärkta förhållandet, och göres en jämförelse, finner man, att under den nu ifrågavarande perioden brytningen af jernmalm utgjort 30 procent, tillverkningen af tackjern 42 procent, dito af gjutgods ur kupolugn 37 procent, dito af stång- och ämnesjern 75 procent och af manufakturjern 82 procent af den brytning och tillverkning, som egde rum under den närmast föregående tidrymden af 5 år. Resultatet af bergs- och bruksrörelsen under den senast tilländagångna perioden har nemligen varit följande:

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.	Summa.
	Centner.	Centner.	Centner.	Centner.	Centner.	Centner.
Erhållen jernmalm.....	21,775,00	13,060,50	450,00	1,976,00	780,00	38,041,50
» tackjern.....	5,807,55	7,252,10	3,444,95	—	—	16,504,60
» gjutgods ur kupolugn.....	500,00	1,381,81	226,34	310,11	290,19	2,708,45
» stångjern.....	5,484,40	4,826,16	3,072,44	4,335,30	4,308,59	22,026,89
» manufakturjern	1,871,13	1,719,90	868,24	1,080,29	1,368,64	6,908,20

Förestående 38,041,50 centner jernmalm hafva brutits hufvudsakligen i Ristjälns grufvor, derifrån under åren 1866 och 1867 upphemtats 31,639,50 centner. Af återstående 6,402 centner hafva 941 centner tagits från Svappavara, 475 centner från Luossavara och 4,986 centner från Gellivara malmfält. Dessa 6,402 centner hafva blifvit sprängda för Kengis bruks egares räkning, men hafva dock ej för tackjernstillverkning blifvit använda.

Uppgifne 16,504,60 centner tackjern hafva blifvit blåsta vid Rosfors bruk, likasom ock det genom omsmältning i kupolugn erhållna gjutgodset vid samma bruk blifvit tillverkad.

Af stångjernet, 22,026,89 centner, belöper sig	
på Degerfors bruk	10,722,76 centner.
» Rosfors	8,064,31 »
» Kengis	1,691,78 »
» Gellivara-verken	1,336,04 »
» Törefors bruk	212,00 »

Summa 22,026,89 centner.

Tillverkningen af manufakturjern, 6,908,20 centner, har varit fördelad mellan följande verk sålunda:

Rosfors	3,605,91 centner.
Degerfors	2,482,77 »
Kengis	420,13 »
Gellivara-verken	324,39 »
Hasafors	75,00 »

Summa 6,908,20 centner.

Hvad serskildt grufvorna beträffar, torde böra omnämnas, att i Gellivara malmfält 213 grufvor innehafvas af Grosshandlaren V. Kjellberg, 12 af bolaget Bergman, Hummel & C:ni och 4 af Bruksegaren Sohlberg i Kengis. Dels genom uttagande af nya mutsedlar, dels genom hvilostånd, dels ock genom utfördt försvarsarbete, hvarvid, såsom nyss nämnt är, 4,986 centner blifvit af Bruksegaren Sohlberg sprängda, har besittningsrätten till samtliga dessa grufvor blifvit bevarad; för Ristjälns grufvor har vederbörande egare sökt och erhållit hvilostånd.

Bland de grufvor, som innehålla ädlare metaller, hafva Nasa-fjalls silfver- samt Svappavara och Schiangeli koppargrufvor varit genom förnyade inmutningar under längre eller kortare tid disponerade; men något egentligt grufarbete har ej vid dem förekommit. Öfriga inmutningar, som under denna period egt rum, hafva varit af ringa eller ingen betydighet.

Enligt vederbörandes uppgifter hafva vid dessa årens jernhandtering inom länet varit sysselsatte följande antal arbetare, hvarvid dock i afseende på grufarbetarne bör anmärkas, att det uppgifna antalet afser jemväl dem, som tillfälligtvis utfört försvarsarbete å Gellivara malmfält.

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.
Arbetare vid jerngrufvorna	15	8	13	3	3
» » Rosfors masugn.....	17	17	19	—	—
» » stångjernsverken.....	33	17	17	16	20
» » manufakturverken.....	37	40	23	18	14
Summa	102	82	72	37	37

eller i medeltal 66 personer om året.

Abraham Trysén.”

Under titeln skogshushållning är antecknad, att inom länet finnas 49 större och mindre sågverk. Derjemte förekomma 26 mjölqvarnar och 6 stampverk, men huru många personer dervid

sysselsättas, är okänt. Vid sågverken är personalen föränderlig, hvartill kommer, att åtskilliga sågverk icke äro i gång alla tider på året.

Ett härstades bildadt bolag anlade för några år sedan inom Öfver-Luleå socken invid Lule elf en *trädestillationsfabrik* för att af trärötter tillverka terpentin, träsprit, tjära och kol. Efter några års förlopp afstannade fabriken verksamhet, emedan den drifvits med förlust. Med den rika tillgång på råämne, som här finnes, vill det synas, som denna industri borde vara naturlig för orten, och orsaken till att den drefs med förlust lär väl få tillskrivas dels felaktig förvaltning och dels bristande sakkunskap hos föreståndaren.

Vid slutet af denna period är en fabrik för tillverkning af maskinolja utaf trätjära under anläggning på Luleå stads område.

Inom Luleå stad finnes ett *bryggeri* för tillverkning af så kalladt bäjerskt öl.

Bränvinsbränning har tidtals bedrifvits vid tvenne brännerin i Neder-Luleå socken, hvaraf det ena under någon tid hufvudsakligen använde renmossa till råämne; men som det af mossa tillverkade bränvinet (här benämndt mossabränvin) enligt uppgift icke var begärligt i handeln, så afstannade detta företag, och vid den obetydliga tillverkning, som derefter bedrifvits, hafva de vanliga råämnena säd och potatis blifvit använda. Inom en ort, der spanmål och mjöl årligen behöfva införas såsom födoämne och der något öfverskott till bränvinsbränning icke produceras, blifver denna näring alltid konstlad och kan icke täfla med de brännerin, som finnas inom de spanmålsproducerande provinserna. Öfver tillverkningens belopp och dertill använda råämnen äro uppgifter från bränvinskontrollörerna ingifna till Eders Kongl. Maj:ts Civil-Departementets Kontrollbyrå för författningens tillämpning. Under perioden tillverkad bränvin och dertill influten skatt hafva varit som följer:

	Kannor. Afgift R:dr R:mt.	
1866.....	9,949,03.	6,240,00.
1867.....	ingen tillverkning.	
1868.....	18,462,00.	12,923,40.
1869.....	41,678,00.	29,174,60.
1870.....	14,229,50.	9,960,65.
Summa	84,318,53.	58,298,65.

Binärningar äro huggning af timmer, bjelkar och sparrar, handsågning af plankor, tjärubräning, pottaske- och salpeterstillverkning, båtbyggeri, limkokning af renhorn, fiske och tillverkning af kör- och åkerredskap.

	Tillverkad salpeter.		Lösningpris och försningskostnad.	
	Centner.	Å.	R:dr.	öre.
År 1866.....	335	94	15,541	98
» 1867.....	285	71	13,048	49
» 1868.....	266	97	12,347	62
» 1869.....	235	69	10,930	30
» 1870.....	177	66	8,112	51
Summa	1,301	37	59,950	90

Salpeterstillverkningens belopp och Kronans kostnad för inlösen inhemtas af förestående sammandrag. Denna näring aftager årligen, emedan hemmansegarne finna med sin fördel mera öfverensstämmande att använda de ämnen, hvaraf salpeter tillverkas, i och för jordens förbättring.

Till *tjärubräning* begagnas endast rötter efter nedfällda träen. Beloppet af tillverkad tjära kan ej med vissnet uppgifvas, emedan en betydlig mängd deraf föres till Stockholm med ångfartyg, hvilka icke å denna vara behöfva tullförpassning.

Det hufvudsakligaste *fiske*, som bedrifves i skärgården och uti alla i Bottniska viken utfallande elfvar, är efter lax, hvaraf en betydlig mängd försäljes till andra orter. Såsom tillägg till hvad om laxfisket finnes uppgifvet uti här förut intagna Hushållningssällskapets berättelse, får Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande underdånigst anföra, hursom ifrån alla laxfiskerklagas deröfver, att fångsten årligen aftager, hvartill hufvudsakliga orsaken lär vara, att fisket fortgår nog långt fram på hösten, hvarigenom laxen hindras att i tillräckligt stort antal framkomma till de vanligen långt upp i elfvarna belägna lekplatserna; hvartill kommer, att laxen oroas och fångas på lekställena medelst ljustring vid eldsken, och detta allt verkar, att laxynglet ej blifver så talrikt, att det ersätter, hvad som fångas, hvarför ock tillgången naturligtvis minskas. Vid sammanträden med fiskedelegarne hafva åtskilliga förslag blifvit framställda dels för att skydda laxen under lektiden och dels om anläggning af laxodlingsanstalter, utan att någon förening derom kunnat komma till stånd (med undantag af hvad som förut är anfördt om laxodling i Torneå elf). För att vinna en ändamålsenlig lösning af denna för orten viktiga fråga hafva de vid sammanträdena framställda förslagen och de dervid förda protokollen öfverlemnats till Rikets Fiskeri-intendent för att ifrån honom erhålla fullständiga och ändamålsenliga planer för laxfiskeriens ordnande, hvarefter, och sedan sådana planer och förslag erhållas, Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande blifver i tillfälle att härom meddela de föreskrifter, som finnas nödiga för denna näringsgrens upphjelpande.

Utom fiske efter lax idkas icke obetydligt strömmings- och sikfiske såväl till husbehof som till afsalu.

Ett i Luleå stad bildadt bolag för idkande af *skeppsbyggeri* erhöi enligt Kongl. Brevet den 7 Februari 1868 låneunderstöd från Handels- och Sjöfartsfonden af 40,000 r dr räntefritt i två år och att derefter återbetalas med $\frac{1}{2}$ -del årligen jemte fyra procents ränta mot skyldighet att årligen bygga fartyg, och har bolaget under tiden byggt och utrustat trenne fartyg, nemligen 1 skonertskepp, jernfast om 78 $\frac{1}{2}$ nyläster, 1 skonert, kopparfast om 80 nyläster, och 1 skonert, kopparfast om 61 $\frac{1}{2}$ nyläster, eller tillsammans 220 nyläster.

Handverkare i åtskilliga yrken finnas i alla socknar. Någon annan husslöjd, än förfärdigande och reparation af kör- och åkerredskap, nätbinding, tillverkning af vadmal och andra väfnader samt af åtskilligt husgeråd, förekommer icke.

4. Kommunikationsanstalter och varubyten.

Tab. N:o 8 a. A) **Landkommunikationer.** Tab. N:o 8 a redogör för vägar- nes längd, hvaraf inhemtas, att stora landsvägarne äro oför- Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1866--1870. Norrbottens län.

ändrade; häradsvägarne hafva under femårsperioden tillökats med 19,8 mil och sockenvägarne minskats med 1,5 mil, som öfvergätt

till häradsväg. De nyanlagda häradsvägarne utgöra dels fortsättning och dels början till kommunikationsleder ifrån hafs-kusten inåt landet; sålunda har å vägen från Piteå till Arvidsjaur och sjön Storafvan 7,1 mil blifvit byggda, vägen i Jockmök 0,2 mil, vägen ifrån Råneå uppföre elfdalen 3,7 mil, af vägen från Gellivara till Öfver-Kalix 2,6 mil, från Kengis bruk till Pajala by och vidare efter Torneå elfdal till Junosuando 6,2 mil. Dessa vägar hafva i kostnadsförslag varit uppskattade till 244,160 r:dr, hvaraf erhållits i statsanslag 181,230 r:dr, och återstoden af kostnaden hafva hemmansegarne utgjort in natura. Alla dessa nya vägar äro under perioden färdigbyggda, afsynade, godkända och öfverlemnade till underhåll af kommunerna. Vägunderhållet utgöres med arbete af vederbörande vägbyggnads-skyldige och kostnaden därför är icke känd.

Tab. N:o 8 b. Tab. N:o 8 b upptager gästgifverin och skjutsning, hvaraf inhemtas, att gästgifvaregårdarne efter stora landsvägen från gränsen mot Vesterbottens län genom Piteå och Luleå städer till Haparanda äro 18 till antalet, hvaraf 15 på landsbygden och 3 i städerna, samt att de från denna väg utgående häradsvägarne äro försedda med 27 gästgifverin med skjuts å landsväg, 2 med skjuts å väg och medelst rodd samt 4 med båtskjuts om sommaren och hästskjuts om vintern. Vid alla dessa gästgifverin bestrides skjutsningen genom entreprenörer. Dessutom finnas dels efter de stora vattendragen och dels efter sommargångvägar och vintervägar 36 ombytesställen, der embets- och tjenstemän, som resa i tjensteärenden, erhålla herberge och skjuts. Ersättningen till skjutsentreprenörerna har utgjort för år 1870:

Anslag af allmänna medel ..... 2,933: 03.

Bidrag af skjutsskyldige ..... 8,391: 97.

Summa 11,325: —

Broar och färjor öfver de större vattendragen äro beskrifna i förra femårsberättelsen.

Likaledes återopas hvad i samma berättelse är anfördt om behovet af vägar emellan kusten och de inre delarna af länet samt om de olägenheter, som bristen på sådana vägar medför.

B) Sjökommunikationer. Dels emellan länets hamnar, dels emellan dessa och hufvudstaden samt deremellan belägna hamnar underhålles sjökommunikationen till någon del med seglande fartyg, men till det mesta af ångfartygen Berzelius, Thule, Luleå, Haparanda och Volontär, hvaraf de tre sistnämnda hafva sin styrelse i Haparanda. De vanliga hamnarna, hvarifrån ortens produkter afgå till in- och utrikes orter, äro uppräknade i förra

femårsberättelsen, hvarest äfven deras djup är angifvet. Emellan Haparanda stad och dess hamn Salmis besörjes transporten med en mindre ångbåt. Emellan Neder-Kalix kyrkostad och derutanför belägna hamn transporterats varor med en mindre ångbåt och en ångslup. Vid Luleå stad besörjer en större ångbåt dels bogsering af fartyg och dels transporter å Luleå elf emellan staden och Råbäcken nedanför Hedensfors. Ofvanom sistnämnde fors efter elfven upp till Edefors transporterats passagerare och gods med en mindre ångbåt, och likaledes emellan Edefors och Storbacken, allt på Luleå elf. Piteå stad har tvenne mindre ångbåtar, som begagnas till bogsering och varutransporter.

Uppgift om anstalter för sjöfartens säkerhet m. m. fin- Tab. Litt. D nes i nedanstående tabell Litt. D.

Den tillämnade och till en del påbörjadé kommunikationsleden dels efter Luleå elf med kanaler och lutande plan förbi Hedens och Edefors strömfall samt dels med jernväg från elfven ofvanför Storbacken upp till Gellivara malmborg, som i senast afgifna femårsberättelse omförmäles såsom varande under anläggning, har, sedan Engelska bolaget "the Gellivara Company limited" inställde sina betalningar, icke vidare bearbetats. Denna kommunikationsled och beloppet af dervid använda anslag af allmänna medel finnas här förut intagna under titeln "Bergs- och brukshandtering".

Genom Eders Kongl. Maj:ts Nådiga Bref den 7 Augusti 1867 hafva Stadsfullmäktige i Luleå stad uppå derom gjord underdånig ansökning erhållit ett anslag från Handels- och Sjöfartsfonden af 15,000 r:dr till genomgräfnings af Hamnholmsudden för att erhålla en rätare och bättre farled genom Tjufholmsundet. Kostnadsförslaget för detta arbete uppgick till 32,320 r:dr och arbetet, som under sommartiden fortgått, är vid periodens slut icke fullbordadt.

Inom länet finnas 3 postkontor, 4 postexpeditioner och 13 poststationer samt 5 elektriska telegrafstationer.

C) Sjöfart och handel. Uti tabellerna N:is 9 a Tab. N:is 9 a o. 9 b och 9 b finnas intagna i den förra lästetal och besättningar för fartyg och större båtar och i den senare antalet handlande i städerna och på landet.

Sjöledes afgå härifrån till utrikes orter skogsprodukter samt till inrikes orter, förnämligast Stockholm, tjära, smör, lax, renstekar, renhudar, hornlim och pottaska, hvaremot hit införes spannmål och mjöl, väfnader, kaffe, socker, vin, spritdrycker och diverse andra mer och mindre behöfliga förnödenheter.

Tab. Litt. D.

Anstalter för sjöfartens säkerhet.

År.	Sjömärken.								Lotsplatser.	Lotsar.	Fartyg, som erlagt infartsafgift.	Lotsade fartyg.		Influtna medel af						Summa.	
	Fasta.				Flytande.							Inrikes seglare.	Utrikes seglare.	Inrikes sjöfarten.		Utrikes sjöfarten.					
	Pyrar.	Känningsbåkar.	Stängmärken.	Stenkummel.	Bojar.	Korprickar.	Remmare.	Vanliga prickar.						Infartsafgift.	Lotspenningar.	Lotspenningar.					
												R:dr.	öre.			R:dr.	öre.	R:dr.	öre.		
1866.....	1	3	9	2	5	4	18	290	9	38	164	106	717	764	90	1,019	61	18,742	63	20,527	14
1867.....	1	3	9	2	5	4	18	296	9	38	144	126	763	657	21	1,499	12	21,333	89	23,490	22
1868.....	1	3	9	2	5	4	19	296	9	39	158	151	947	688	63	1,553	62	25,318	25	27,560	50
1869.....	1	3	9	2	6	4	19	299	9	39	Skyldig- heten	177	933	Upphörd.		1,943	63	25,630	45	27,574	08
1870.....	1	3	9	2	6	4	25	298	9	39	upphörd.	104	786			1,180	37	22,680	03	23,860	40

Transporten af varor landvägen till Norge öfver fjällryggen besörjes endast vintertiden af Lapparne med renar, och det är icke obetydliga quantiteter af smör, renkött och renhudar, som säljas i Norge. Derifrån föres hit sill, mjöl och fisk. Från Finland införs öfver Haparanda hästar, smör, fjäder, oberedda hudar och skinn, hvaremot härifrån säljas diverse specerivaror.

Försäljning af *spritdrycker* så i städerna som å landet och därför influten skatt upptages i efterföljande tabell.

Denna skatt fördelas enligt gällande författningar med $\frac{1}{3}$ del till landstinget, $\frac{1}{3}$ del till Hushållningssällskapet och $\frac{1}{3}$ delar till kommunerna. Inom Piteå och Torneå fögderin finnes icke något minuterings- eller utskänkningsställe å landsbygden.

År.	Minuteringsställen.		Antal utskänkningsställen.				Influtna minuterings- och utskänknings-afgifter i R:dr R:mt.					
	På landet.	I städerna.	På landet.		I städerna.		På landet.		I städerna.		Summa.	
			Hela året.	Korta-re tid.	Hela året.	Korta-re tid.	R:dr.	ö.	R:dr.	ö.	R:dr.	ö.
1866...	—	5	8	2	4	2	2,320	—	12,310	25	14,630	25
1867...	—	3	9	2	6	2	2,300	—	12,452	75	14,752	75
1868...	—	3	7	2	5	2	2,020	—	9,427	50	11,447	50
1869...	—	4	8	2	5	3	2,400	—	9,598	25	11,998	25
1870...	—	3	9	2	5	2	5,070	—	14,521	25	19,591	25
Summa	—	18	41	10	25	11	14,110	—	58,310	—	72,420	—

5. Kameralförhållanden.

Tabb. N:is 10 a o. 10 b. Tabellerna N:is 10 a och 10 b visa förhållandet såväl angående antalet hemman och lägenheter å landet, dessas natur och brukningsdelar jemte uppskattningsvärde vid periodens slut, som ock för samma tid arealen och fastighetsvärdet af *städernas* jord.

Lagligen förmedlade hemman finnas icke inom länet. Oförmedlade hemmantalet kan därför ensamt upptagas och utgjorde vid periodens slut 811 $\frac{3239}{3840}$ mantal samt uppgick vid utgången af förra femårsperioden till 796 $\frac{2189}{3840}$ » ,

hvarvid således uppkommit en tillökning af 151 $\frac{65}{384}$ mantal, härledande sig dels från i skatt ingångna krononybyggen, dels ock derifrån, att kronohemman, hvilka, efter det $\frac{3}{4}$ af frihetstiden tilländagått, skattat för halfva räntan, sedermera vid frihetstidens slut inträdt i full skattskyldighet.

Under denna period hafva tillkommit:

	Krononybyggen.	Kronotorp.
år 1866	—	—
» 1867	33	2
» 1868	—	—
» 1869	7	—
» 1870	—	—

eller tillsammans 40 nybyggen och 2 torp, hvarförutom till förutvarande kronohemmans och nybyggens understöd eller stundom mot serskild ränta upplåtits 55 serskilda ängeslägenheter å Kronans marker.

Deremot hafva i följd af vanhäfd och eftersatta åboskyldigheter icke mindre än 7 kronohemman om tillhopa $\frac{31}{2}$ mantal samt 25 oskattlagda nybyggen blifvit vederbörande åboar — hufvudsakligen bestående af sågverksegare — frändömda och dels utlagda till kronoallmanningen, dels till renbetesland för lappallmogen på grund af Kongl. Brevvet den 13 December 1867, dels ock förklarade böra åt driftigare åboar upplåtas i den ordning, Kongl. Brevvet den 9 November 1849 och Kongl. Kammarkollegii derpå grundade Cirkulär den 13 December samma år närmare föreskrifva.

I sammanhang härmed och efter det ekonomiska syner egt rum, på sätt Kongl. Förordningen den 29 Juni 1866 närmare föreskrifver, har Kongl. Maj:ts Befallningshafvande under perioden meddelat serskilda beslut rörande dispositionsrätten öfver skogen å 109 st. kronohemman, dervid densamma förklarats *fri och oinskränkt* för 77 åboar, men *inskränkt* för 32 åboar.

Beloppet af det till krononybyggare utgifna *odlingsunderstöd* och *uppfostningshjälp* för *minderåriga barn* utgör:

år	Odlingsunderstöd.		Uppfostringshjälp.		Värde.
	Kub.fot korn.	R:mt R:dr	Kub.fot korn.	R:mt R:dr	
år 1866	642,6.	100,8.	1,761,85.		
» 1867	396,9.	252,0.	1,537,81.		
» 1868	560,7.	242,5,5.	3,213,00.		
» 1869	176,4.	166,9,5.	1,030,05.		
» 1870	88,2.	223,6,5.	711,01.		
	1,864,8.		985,9,5.		

eller tillsammans 2,850 kub.fot 7,5 kannor korn, i värde motsvarande 8,253 rdr 72 öre.

Till skatte äro följande kronohemman omförda under nu ifrågavarande tidsperiod, nemligen:

år	Mot lösen.	Utan lösen, enl. Kgl. Brevvet d. 6 Maj 1817.	Tillsammans mantal.
år 1866	3 st.	13 st.	2 $\frac{89}{96}$
» 1867	1 »	2 »	1 $\frac{1}{5}$
» 1868	3 »	7 »	1 $\frac{3}{16}$
» 1869	2 »	11 »	3 $\frac{3}{8}$
» 1870	1 »	8 »	1 $\frac{23}{28}$
Summa	10 st.	41 st.	9 $\frac{17}{384}$ mantal.

Antalet jordafsöndringar dels för everldlig tid, dels på lifstid, dels ock på viss tid har utgjort inalles 169 st. eller något mindre än under nästföregående femårsperiod, då deras antal uppgick till 211. Afgälderna för dessa afsöndringar hafva allmännast fastställts uti dagsverken, mera sällan i spanmål eller smör, hvilket iakttagits för att öka arbetskrafterna vid hemmansbruket.

För fortgången af göromålen vid *Skiftes- och afvittringsverket* redogöres närmare uti tabellen N:o 11.

Såsom bidrag till utflyttningskostnaderna i följd af laga skiften äro under perioden af statsmedel utbetalda:

år	R:mt R:dr
år 1866	250,00.
» 1867	5,175,00.
» 1868	309,00.
» 1869	4,800,00.
» 1870	1,987,50.

eller tillsammans R:mt R:dr 12,521,50. hvarförutom utaf det igenom Kongl. Brevvet den 15 Januari 1856 beviljade statsbidrag i och för laga skiftet uti Öfver-Vojakala by af Neder-Torneå socken, beräknadt efter 750 rdr pr mantal af byns skatt, utbetalats resterande 641 rdr 2 öre.

Kronans kostnader för afvittringsverket hafva utgjort:		
år 1866	R:mt R:dr	53,161,58.
» 1867.....	» »	51,483,92.
» 1868.....	» »	54,236,95.
» 1869.....	» »	47,051,66.
» 1870.....	» »	45,915,75.

eller tillsammans R:mt R:dr 251,849,86.

då 15 afvittringslandtmätare förutom Styresmannen varit dervid anställda.

Under perioden äro följande socknar slutligen afvittrade, nemligen:

Enligt Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes utslag den 30 November 1867: Öfver-Kalix socken, jemte en del af Korpilombolo kapellförsamling, samt enligt d:o den 30 December 1869: Öfver-Torneå socken med derunder lydande Hietaniemi och återstoden af Korpilombolo kapellförsamlingar, så att utom lappmarkerna endast en socken i länet, eller den nordligast belägna Pajala, numera återstår såsom föremål för afvittringsåtgärder.

Med anledning af de under åren 1865 och 1866 delvis inom länet inträffade missväxter samt 1867 års totala missväxt har Kongl. Maj:t uppå derom gjorda underdåniga framställningar under meranämnda tider beviljat efterskrifna belopp i penningar och spannmål dels såsom lån emot återbetalningsskyldighet, dels såsom gåfvor att ibland de mest nödlidande fördelas, nemligen:	
Genom Nådigt Bref den 18 Maj 1866: gåfva till Arjeplogs lappmarks innevånare	400,00.
D:o den 28 December 1866: lån till en del handlande i Räneå socken	10,000,00.
D:o d. 8 Mars 1867: lån till d:o i Luleå stad	8,000,00.
D:o d. 6 Juni 1867: gåfva till länets innevånare...	9,000,00.
Transport	27,400,00.

Transport	27,400,00.
Genom Nådigt Bref d. 14 Aug. 1867: lån till Neder-Luleå och Piteå socknar	30,000,00.
D:o d. 24 Sept. 1867:	

dels lån till länet: .

kontant	144,000,00.
6,621 mattor rågmjöl, 16,294 kub.fot råg och 37,408 kub.fot korn, i värde till	438,207,99.
	582,207,99.

dels såsom gåfva:

kontant	16,000,00.
885 mattor rågmjöl, 474 kub.fot råg o. 4,155 kub.fot korn, i värde till	48,460,05.
	646,668,04.

eller tillsammans R:mt R:dr 704,068,04.

Utaf ifrågavarande i form af lån lemnade understödsmedel återstodo vid periodens slut oguldna 441,804 r:dr 35 öre af de igenom Kongl. Brevet den 24 September 1867 beviljade medel, hvarförutom af äldre undsättningslån ett belopp af 544 r:dr 54 öre likaledes vid samma tid var olikvideradt.

Förhållandet med Statsverkets ordinarie och extra ordinarie inkomster m. m. inhemtas närmast af bilagde tabell N:o 12.

Kostnaden för en soldats underhåll, beräknad efter den årliga markegången å vakansafgiften för hel soldatrote, har i medeltal under perioden uppgått till 78 r:dr 95 öre årligen. Inom länet finnas inalles 483 soldatrotar.

Distriktsmagasin finnas inrättade inom 6 af länets socknar, och äro reglementen för dem fastställda den 24 Oktober 1838. Genom samma reglementen äro magasinens grundfonder bestämda att utgöra ett sammanlagdt belopp af 4,975 tunnor 27 $\frac{1}{2}$ kappar korn.

6. Politi.

Folkskoleundervisningen. I anseende dertill, att befolkningen är glest utspridd på en stor yta, är det endast ett mindre antal i grannskapet boende barn, som kunna besöka de fasta skolorna, hvaremot de längre derifrån boende i allmänhet erhålla sin undervisning endast någon kort tid af året i de ambulatoriska skolorna, helst många föräldrar icke mäta bekosta sina barn med underhåll och inqvartering i grannskapet af den fasta skolan. För att i någon mån afhjelpa dessa olägenheter beslöt 1869 års Landsting att anslå medel för att på lämpliga ställen inom kommunerna inrätta småskolor eller rättare ersättningskolor, hvori de barn, som icke äro i tillfälle att besöka den ordinarie fasta skolan, skulle erhålla undervisning i alla de ämnen, som tillhöra folkskolan, åtminstone till dess minimum; och innehåller Landstingets beslut: "att skolorna förökas till det antal, att förutom den folkskola med examinerad lärare, som enligt folkskolestadgan bör finnas i hvarje församling, en skola blir tillgänglig för hvarje 1000-tal af länets befolkning, hvarvid iakttages, att kommun, hvars folkmängd öfverstiger t. ex. 1,500 innevånare, anses erfordra två småskolor, men kommun med folkmängd under 1,500 blott en. Då småskolornas antal för närvarande är 35, hvartill komma 8 flyttande folkskolor, äro 32 småskolor ytterligare behöfliga, hvarigenom antalet kommer att utgöra 75." — "Till bestridande af skollärares eller lärarinnors aflöning bidrager Lands-

tinget med 100 r:dr för hvar och en, med vilkor att församlingarna tillskjuta lika stort belopp, på det att hvarje lärare eller lärariina måtte erhålla minst 200 r:dr i ett för allt såsom årlig lön, hvarvid dock hvarje kommun får tillgodoräkna sig det anslag, som härtill utgår af allmänna medel." — "Ett reservationsanslag af 300 r:dr anslås att användas till ersättning för de folkskolelärare, hvilka genom folkskole-inspektörernas föranstaltande få sig uppdraget att undervisa småskolelärare och lärarinnor, derest sådana på annat sätt icke kunna erhållas." — Genom denna anordning är det hopp om, att undervisningen hädanefter kommer att utsträckas till ett vida större antal barn än förut, hvarjente i den mån som personer, hvilka erhållit undervisning i folkskolorna, hinna blifva hemmansegare och således komma att deltaga i ordnandet af kommunernas angelägenheter, detta äfven skall bidraga till större beredvillighet hos allmogen att göra nödiga uppoffringar för folkundervisningen. Inom de socknar, der endast Finska språket talas och läses, har hitintills ofta uppstått svårighet att erhålla examinerade skollärare, emedan de elever, som skola genomgå seminarium i Hernösand för att bildas till lärare, måste vara fullt mäktige både Finska och Svenska språken, det förra för att en gång på detta språk kunna undervisa och det senare för att kunna emottaga undervisning vid seminarium.

Elementarläroverket i Luleå stad, som hitintills varit fullständigt endast på reallinien, har vid periodens slut blifvit utvidgad till fullständigt elementarläroverk, sedan dels Landstinget anslagit aflöning till en lektor under fem år och dels Riksdagen anslagit medel till läroverkets fullständiga utvidgning. I Piteå finnes ett femklassigt läroverk och i Haparanda ett treklassigt.

Barnhem. Den i förra berättelsen omtalade uppfostringsanstalt för värlösa barn inom Neder-Kalix socken har äfven under denna period varit i verksamhet och lemnat vård och undervisning åt 14 till 18 flickor. Barnen utgå ifrån inrättningen efter konfirmation vid 15 års ålder och de, som afgått, hafva erhållit tjänst och, efter hvad känt är, visat sig flitiga och villiga till sina husbönders och matmödrars belåtenhet. Tvenne diakonissor hafva tillsyn vid inrättningen och meddela barnen jemte en kristlig uppfostran undervisning i de göromål, som i allmänhet förekomma i ett hushåll. Denna välgörande uppfostringsanstalt, som tillkommit genom enskildes uppoffringar, underhålles och administreras fortfarande af stiftarne, dock har Neder-Kalix kommun för år 1870 lemnat bidrag för underhåll af 6 barn med tillsaummans 144 kubikfot korn.

Landtbruksskola för rättarelärlingar finnes i Neder-Luleå socken å egendomen Afva, tillhörig ett inom länet bildadt bolag, hvarest 12 lärjungar erhålla undervisning i landtbrukets alla delar. Kursen är tvåårig och årligen afgå 6 och antagas 6 lärjungar.

Tvenne *jilialbanker* finnes, hvaraf den ena i Luleå och den andra i Piteå stad, hvarjemte Vesterbottens läns enskilda bank har afdelningskontor både i Luleå och Haparanda stad. Norrlands Hypoteksförening, som har sin styrelse i Hernösand, har lemnat lån å en mängd hemman i länet.

Tab. N:o 13. *Sparbankernas* verksamhet är redovisad i tabellen N:o 13. Under perioden har en ny sparbank blifvit inrättad inom Öfver-Torneå socken, så att bankernas antal nu utgör 5. Nedanstående tabell visar antalet af delegare och insatta medel vid hvarje sparbank för år 1870.

	Qvarstående del-egare.		Innestående behållning, tillhörande delegarne.		Grund- och reservfond.		Summa behållning.	
	Antal.	R:dr R:mt.	R:dr R:mt.	R:dr R:mt.	R:dr R:mt.	R:dr R:mt.	R:dr R:mt.	
Luleå sparbank	356	35,118	28	1,781	55	36,902	83	
Piteå d:o	677	117,064	64	3,963	99	127,028	63	
Neder-Kalix d:o	204	31,548	13	347	43	31,895	56	
Haparanda d:o	213	21,497	04	718	78	22,215	82	
Öfver-Torneå d:o	146	20,042	—	118	—	20,160	—	
Summa	1,596	225,270	09	12,932	75	233,202	81	

Länets brandstodsbolag har äfven under denna period fortsatt sin verksamhet på sätt, efterföljande tabell utvisar. Dessutom finnas åtskilliga föreningar i serskilda härad, inom hvilka brandskador ersättas dels med byggnadsmaterialier och dels med penningar. Länsbolagets verksamhet visas i följande tabell:

År.	Gällande reglemente.	Värdet af försäkrad egendom vid slutet af hvarje år.		Försäkringar vid slutet af hvarje år.		Brandskadeersättning.		Utdebitering för 100 r:drs ansvarighetsvärde.	
		R:dr R:mt.	R:dr R:mt.	Antal.	R:dr R:mt.	R:dr R:mt.	R:dr R:mt.		
1866	Kongl. Reglementet den 13 April 1847 och K. M:s Bef. des den 6 Dec. 1874 fastställda tillägg och ändringar.	3,492,376	—	1,302	1,566	82	—	13	
1867		3,497,394	—	1,328	3,169	08	—	13	
1868		3,669,100	—	1,418	4,305	71	—	16	
1869		3,876,935	—	1,559	5,920	18	—	20	
1870		3,999,730	—	1,619	1,328	49	—	10	
	Summa	18,535,535	—	7,256	16,290	28	—	72	
	Medelbelopp för ett år	3,707,107	—	1,451	3,258	06	—	14,4	

Lasarett finnes nu likasom förut i Luleå, Piteå och Haparanda städer, och redovisas distrikten i tabellen öfver länets indelning Litt. A. (se sid. 3).

*Läkarevärd*en bestrides af 6 Provinsialläkare, 1 Stadsläkare i Luleå, som tillika är Lasarettläkare, 1 Regementsläkare, som tillika är Stads- och Lasarettläkare i Piteå stad; Provinsialläkarne äro stationerade en i Piteå stad, en i Öfver-Luleå, en i Råncå, en i Neder-Kalix, en i Haparanda, hvilken tillika är Lasarettläkare, och en i Pajala socken; och finnes deras distrikt uppgifna i nyssnämnda tabell Litt. A.

Veterinärläkare finnes endast en för hela detta vidsträckta län, hvarför han för det mesta är på resande fot. Statens kostnader för denne läkares resor vid inträffade allmänna eller smittosamma kreaturssjukdomar har uppgått för

år 1866 till	R:mt R:dr	1,288,00.
» 1867	» »	1,768,93.
» 1868	» »	609,25.
» 1869	» »	1,158,75.
» 1870	» »	1,375,50.

Summa R:mt R:dr 6,200,43.

eller pr medium 1,240 r:dr 8 öre årligen. Om en veterinärläkare anställdes för norra delen af länet med station i Haparanda, så besparades betydliga utgifter till reseersättningar, enär hvarje resa till Haparanda från nuvarande station och åter kostar 106 r:dr, då läkares årsarfvode endast utgör 500 r:dr.

Fattigvården. Uppgifterna om fattigvården finnes in- Tab. N:o 14. tagna i bilagde tabell N:o 14, och i öfrigt har under nu förlutna period förefunnits samma förhållanden, som finnes anförda i förra femårsberättelsen.

Luleå Landskansli och Landskontor den 30 Oktober 1871.

S. P. BERGMAN.

B. A. Ekström.

Y. A. Genberg.

Tab. No 1.
FOLKMÄNGD.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
	Den 31 December enligt husförhållningarna.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motsäcande år.							Enligt årets mönsterrollor approberade beväringsskyldige.
				Hela folkmängden af			Deraf fria från mantalspenningar.			Utskrifningsmanskap.	
	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.		
Å landsbygden utom Lappmarkerna.											
År 1866.....	29,249	29,561	58,810	28,709	29,210	57,919	15,065	15,745	30,810	2,295	1,620
» 1867.....	29,398	29,679	59,077	28,978	29,245	58,223	15,862	16,412	32,274	2,361	1,746
» 1868.....	29,334	29,615	58,949	29,136	29,434	58,570	15,947	16,316	32,263	2,415	1,867
» 1869.....	29,621	29,849	59,470	29,256	29,652	58,908	17,095	17,974	35,069	2,444	1,790
» 1870.....	29,804	30,078	59,882	29,538	29,622	59,160	17,152	17,662	34,814	2,456	1,752
I Lappmarkerna.											
År 1866.....	6,142	6,273	12,415	6,142	6,273	12,415	6,142	6,273	12,415	Lappmarkerna äro fria från utskrifningar och soldat-håll enligt Kongl. Reglementet den 24 November 1749.	
» 1867 *).....	6,089	6,211	12,300	6,059	6,097	12,156	6,059	6,097	12,156		
» 1868.....	6,106	6,236	12,332	6,072	6,141	12,213	6,072	6,141	12,213		
» 1869.....	5,723	5,818	11,541	5,679	5,791	11,470	5,679	5,791	11,470		
» 1870.....	5,731	5,797	11,528	5,727	5,801	11,528	5,727	5,801	11,528		
I städerna.											
<i>Luleå.</i>											
År 1866.....	820	992	1,812	793	965	1,758	336	351	687	75	47
» 1867.....	814	1,010	1,824	784	1,008	1,792	339	358	697	60	52
» 1868.....	821	1,026	1,847	760	983	1,743	334	405	739	68	59
» 1869.....	847	1,033	1,880	801	998	1,799	354	399	753	71	53
» 1870.....	857	1,048	1,905	841	1,028	1,869	371	407	778	78	54
<i>Piteå.</i>											
År 1866.....	764	919	1,683	753	905	1,658	361	384	745	79	44
» 1867.....	761	947	1,708	766	918	1,684	371	384	755	88	46
» 1868.....	788	988	1,776	759	942	1,701	386	405	791	79	42
» 1869.....	808	999	1,807	791	981	1,772	435	457	892	80	36
» 1870.....	810	990	1,800	823	1,003	1,826	429	451	880	89	44
<i>Haparanda.</i>											
År 1866.....	392	471	863	406	457	863	193	214	407	55	40
» 1867.....	396	485	881	392	447	839	191	226	417	52	39
» 1868.....	394	483	877	398	468	866	169	209	378	46	42
» 1869.....	407	491	898	393	471	864	158	178	336	42	29
» 1870.....	441	501	942	403	467	870	172	180	352	40	25
Summa för länets samtliga städer år 1870	2,108	2,539	4,647	2,067	2,498	4,565	972	1,038	2,010	207	123
I hela länet.											
År 1866.....	37,367	38,216	75,583	36,803	37,810	74,613	22,097	22,967	45,064	2,504	1,751
» 1867.....	37,458	38,332	75,790	36,979	37,715	74,694	22,822	23,477	46,299	2,561	1,883
» 1868.....	37,443	38,338	75,781	37,125	37,968	75,093	22,908	23,476	46,384	2,608	2,010
» 1869.....	37,406	38,190	75,596	36,920	37,893	74,813	23,721	24,799	48,520	2,637	1,908
» 1870.....	37,643	38,414	76,057	37,332	37,921	75,253	23,851	24,501	48,352	2,663	1,875

*) Mantalsskrifningen började i slutet af år 1867.

Tab. N:o 2.
JORDBRUK.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	
	Råg.	Korn.	Hafre.	Blandsäd.	Potatis.	Lin och hampa.	
Vanliga årliga utsädet på 1 tunnland, kubikfot.....	3,2	9,5	9,5	7,9	3,8	—	
1866	3,717	112,833	1,480	57	40,175	17	
1867	2,974	128,281	1,474	—	40,194	20	
Hela årliga utsädesbeloppet, i kubikfot.....	1868	3,786	123,310	1,493	—	41,492	6
1869	4,763	148,201	2,173	—	49,102	28	
1870	4,473	162,767	1,046	—	45,247	16	
1866	4,8	2,7	—	—	4,6	—	
1867	3,7	1,3	—	—	3,1	—	
Skörd i korntal af utsädet (efter utsädet afdrag).....	1868	6,2	3,0	—	—	4,0	—
1869	8,8	3,6	—	—	—	4,1	—
1870	10,0	4,7	—	—	—	7,4	—
1866	21,628	414,250	195	170	225,868	37	
1867	13,854	290,556	—	—	165,608	154	
Hela skördebeloppet (efter utsädet afdrag), i kubikfot.....	1868	27,166	497,120	94	—	208,813	64
1869	46,677	685,572	—	—	—	249,877	180
1870	50,022	925,281	239	—	—	379,102	126
Årlig förbrukning på person i medeltal.....	{ 12,85 kubikfot för Svenskar och Finnar. { 6,42 » » Lappar.						

Tab. N:o 3.
BOSKAPSSKÖTSEL.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
	Hästar.	Tjurar.	Oxar.	Kor.	Ungnöt.	Får.	Getter.	Svin.	Renar.	Tillgång och beskaflenhet af foder.
Antal vinterfödda ..... åren 1866—1867	6,536	615	59	27,186	4,240	45,785	2,018	303	129,925	Ringa och dålig
» " ..... » 1867—1868	6,758	631	49	25,740	4,147	43,584	2,068	274	130,767	Öfver medelmåttig
» " ..... » 1868—1869	7,973	811	52	30,012	4,881	54,080	2,640	454	128,801	½ å ½ under medelmåttig
» " ..... » 1869—1870	7,769	795	82	29,632	4,564	49,762	2,636	513	132,381	Medelmåttig
» " ..... » 1870—1871	8,109	824	90	33,314	5,396	57,550	1,758	718	129,725	God

Tab. N:o 4.
SKOGSHUSHÅLLNING.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	
Serskilda slag af skogar m. m.	A r e a l i q v a d r a t r e f.										
	Duglig mark.				Oduglig mark.					Summa areal.	
	Äng.	Skogs- mark.	Myrar.	Summa.	Mossar.	Vägar.	Kala berg och dylikt.	Sjöar och vatten- drag.	Summa.		
1. Kongl. Maj:t och kronan omedelbart tillhörige och under dess disposition stående: <i>Kronoparker.</i>											
Pajala socken a).....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	365,137	
Carl Gustafs d:o b).....	—	13,723	73	13,796	2,581	—	5,012	3,749	11,342	25,138	
Neder-Kalix c).....	853	71,161	—	72,014	27,190	12	27,245	1,081	55,528	127,542	
Råneå d).....	1,452	316,686	1,137	319,275	39,059	—	35,106	22,712	96,877	416,152	
Öfver-Luleå e).....	1,702	502,745	5,347	509,794	83,275	—	20,235	19,931	123,441	633,235	
Summa	4,007	904,315	6,557	914,579	152,105	12	87,598	47,473	287,188	1,567,204	
Härtill kommer för Arvidsjaur och Jockmocks socknar föreslagen kronopark till en vidd af omkring 27 kvadratmil.....										3,499,200	
										Summa 39,1 kvadratmil eller	5,066,404
2. Boställens skogar. Emedan flera såväl ecklesiastika som militie-boställen, dels med sin skogsmark ligga i samfällighet med andra hemman, och dels ännu icke äro afvittrade så kan någon uppgift om arealen af boställenas skogar icke meddelas.											
3. Häradssällmänningar.											
4. Sockenallmänningar.											
5. Ekplanteringar.											
6. Mullbärsplanteringar.											
7. Andra skogsplanteringar.											
8. Flygsandsfält.											
	} Finnas icke inom länet.										
a) Kronoparken utstakad enligt Kongl. Brevet den 11 Maj 1866.											
b) Afsatt till kronopark enligt d:o d:o den 14 December 1866.											
c) Kronopark enligt d:o d:o den 20 April 1866.											
d) D:o d:o d:o den 20 April 1866.											
e) D:o d:o d:o den 18 Juni 1869.											

Tab. N:o 5.
DÖDADE ROFDJUR.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.
År.	Björn.	Varg.	Lo.	Jerf.	Räf.	Mård.	Utter.	Lekatt.	Själ.	Örn.	Uf.	Uggla.	Hök.	Glada.	Falk.	Vråk.	Skottpengar för djur, hvar- för sådana er- hållas. R:dr R:mt.
1866.....	29	12	—	138	1,696	15	63	275	720	84	78	138	384	16	31	—	6,772
1867.....	33	22	—	138	1,523	19	54	158	326	68	72	193	352	32	23	34	6,921
1868.....	25	9	—	98	699	10	22	128	288	67	26	91	414	—	—	—	4,303
1869.....	14	9	1	65	671	11	26	73	547	39	32	136	227	—	—	—	3,663
1870.....	26	22	—	63	353	15	28	145	638	61	28	117	154	—	10	—	1,811
Summa	127	74	1	502	4,942	70	193	779	2,519	319	236	675	1,531	48	64	34	23,470

Tab. N:o 7 b.

HANDTVERKERIN, ÅR 1870.

1.	2.		3.		4.		5.		6.	
	Handtverkare eller idkare.		Antal arbetare.		Bevilling i och för rörelsen.					
	m.	q.	m.	q.	R:dr	R:mt.				
På landet.										
1. Bagare.....	3	1	1	—	13					
Färgare.....	5	—	1	—	7					
Garfvare.....	8	—	6	—	78					
Kakelugnsmakare.....	1	—	—	—	1					
Kopparslagare.....	4	—	—	—	6					
Murare.....	4	—	—	—	3,50					
Målare.....	6	—	1	—	5					
Repslagare.....	2	—	—	—	3					
Sadelmakare.....	1	—	—	—	7					
Skomakare.....	17	—	5	—	17					
Skräddare.....	9	—	2	—	8					
Smeder.....	15	—	3	—	22,50					
Snickare.....	14	—	6	—	21					
Socketbagare.....	1	—	—	—	2					
Urnakare.....	4	—	—	—	2					
Summa	94	1	25	—	199					
I städerna.										
1. Bagare.....	3	4	3	1	51					
Bokbindare.....	3	—	—	—	10,50					
Garfvare.....	7	—	7	—	20					
Gelbgjutare.....	2	—	—	—	—					
Guldsmeder.....	4	—	5	—	22					
Kakelugnsmakare.....	2	—	1	—	6					
Kopparslagare.....	4	1	3	—	7					
Murare.....	1	—	—	—	2,50					
Målare.....	3	—	2	—	9					
Sadelmakare.....	4	—	—	—	6					
Schatullmakare.....	1	—	1	—	2					
Skomakare.....	12	—	7	—	12					
Skräddare.....	7	—	8	—	16					
Smeder.....	9	—	7	—	31					
Snickare.....	7	—	—	—	7					
Socketbagare.....	1	—	—	—	2					
Svarfvare.....	5	—	3	—	8					
Sömmerskor.....	—	3	—	—	—					
Urnakare.....	2	—	—	—	4					
Summa	77	8	47	1	222					

Tab. N:o 8 a.

ALLMÄNNA VÄGAR.

1.	2.		3.		4.		5.		6.		7.		8.		9.	
	Längd i mil								Kostnad i R:dr R:mt för de under perioden							
	af hvarje slag af motsända vägar		af inderade med skjutsstationer försedde vägar		af fulländade och afsynade nya vägar		af omlagda eller betydligt förbättrade vägar		fulländade nya vägar		omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor		af statsmedel.		af kommunernas medel.	
Serekilda slag af vägar.																
Allmänna landsvägar.....	21,2	—	21,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Häradsvägar.....	69,4	—	50,5	2) 19,8	—	—	—	—	181,230	62,930	—	—	—	—	—	—
Socketvägar.....	1) 1,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	94,9	—	74,7	19,8	—	—	—	—	181,230	62,930	—	—	—	—	—	—
Dessutom:																
Vintervägar.....	3) 70,7	—	70,7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Anmärkingar.</i>																
1) 1,5 mil sockneväg har förändrats till häradsväg. 2) Gästgifverins inrättande å denna väg är under handläggning. 3) 18,3 mil vinterväg har förändrats till häradsväg.																

Tab. N:o 8 b.

GÄSTGIFVERIN OCH SKJUTSNING.

1. Gästgifverin.	2. Antal vid periodens slut.	3. 4. 5. Antal hästar, utgångne		
		År.	till kungs- och krono- skjuts.	till gäst- gifveri- skjuts.
Vid allmän landsväg (entreprenad).....	15	1866	—	11,288
» häradsväg (entreprenad)	33	1867	—	10,966
» sockneväg	—	1868	—	9,340
I städer (entreprenad)	3	1869	—	10,453
(Deraf med skjutsentreprenad alla).....	—	1870	—	12,064
Dessutom: Vid vintervägar (deraf 4 med entreprenad).....	36			

Anmärkingar.

Ett gästgifveri vid sockneväg öfvergått till häradsväg.
Sju gästgifverin vid vinterväg öfvergått till häradsväg.

Tab. N:o 9 a.

SJÖFART, ÅR 1870.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
	Fartyg och båtar öfver 3 nyläster, begagnade till utrikes sjöfart.							Fartyg och båtar öfver 3 nyläster, begagnade till inrikes sjöfart.							Summa under året begagnade fartyg och båtar öfver 3 nyläster.						
	Seglande.		Med ångmaskin försedda.			Besätt- ning.		Seglande.		Med ångmaskin försedda.			Besätt- ning.		Seglande.		Med ångmaskin försedda.			Besätt- ning.	
	Antal.	Lästetal.	Antal.	Lästetal.	Hästkraft.	Skeppare.	Sjöfolk.	Antal.	Lästetal.	Antal.	Lästetal.	Hästkraft.	Skeppare.	Sjöfolk.	Antal.	Lästetal.	Antal.	Lästetal.	Hästkraft.	Skeppare.	Sjöfolk.
Landsbygden (utom köpingar).....	4	268	—	—	—	4	30	13	188,36	4	19	67	17	27	17	456,36	4	19	67	21	57
Summa för landsbygden	4	268	—	—	—	4	30	13	188,36	4	19	67	17	27	17	456,36	4	19	67	21	57
Städerna: Luleå.....	1	78,50	—	—	—	1	8	3	38	1	9	40	4	9	4	116,50	1	9	40	5	17
Piteå.....	3	230,50	—	—	—	3	22	7	107,33	2	6	32	5	28	10	337,83	2	6	32	8	50
Haparanda.....	1	82	—	—	—	1	10	8	199	4	166	275	12	92	9	281	4	166	275	13	102
Summa för städerna	5	391	—	—	—	5	40	18	344,33	7	181	347	21	129	23	735,33	7	181	347	26	169
Summa för hela länet	9	659	—	—	—	9	70	31	532,69	11	200	414	38	156	40	1,191,69	11	200	414	47	226

Tab. No 9 b.

HANDEL, ÅR 1870.

1.	2.	3.	4.	5.	6.
	A n t a l				Bevilling i och för rö- relsen.
	Handlande.		Betjening.		
	m.	q.	m.	q.	R:dr R:mt.
På landet.					
Handlande, som försälja varor i bod eller på annat upplagsställe:					
Piteå fögderi	19	2	3	—	118
Luleå »	28	2	1	6	74,50
Kalix »	35	2	19	6	940
Torneå »	32	2	7	3	712,75
Summa	114	8	30	15	1,845,25
I städerna.					
Handlande, som försälja varor i bod eller på annat upplagsställe:					
Luleå stad	12	1	4	7	431
Piteå »	16	4	24	2	499
Summa	28	5	28	9	930
Summa för hela länet	142	13	58	24	2,775,25

Tab. N:o 10 a.

HEMMAN OCH JORDLÄGENHETER M. M. Å LANDSBYGDEN.

Tab. N:o 10 b.

JORDOMRÅDE OCH EGENDOMAR I STÄDERNA, ÅR 1870.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	
Hemman och jordlägenheter af alla slag, efter olika natur, vid femårsperiodens slut.	Hemman.			Antal				Taxeringsvärdet sista året. R:dr R:mt	Städernas namn.	År.	Tomter.		Antal nybyggde husehus.	Jordar och lägenheter.					Taxeringsvärde i R:dr R:mt.				
	Mantal		Brukningsdelar.	jord-torp.	ryttare-, soldat- och båtsmans-torp.	back-stugor.	andra lägenheter.				Antal.	be-bygde.		obe-bygde.	Åker.	Äng.	Skog.	Betesmark m. m.	Summa areal.	Nuvarande mantal.	Af hus och tomter.	Af jordar.	Summa.
	oförmedlade.	nuvarande.																					
A) Krono-egendomar.																							
1) Under allmän disposition.																							
d) Boställen.....	11,1 ¹ / ₂	11,1 ¹ / ₂	29	—	—	—	—	343,000	Luleå stad.....	1870	318	190	2	6,027	1,403	29,447	8,470	45,347	1	1,078,950	394,400	1,473,350	
e) Jordlägenheter.....	—	—	—	—	—	—	1	—	Piteå d.o.....	1870	192	74	3	588	4,906	26,127	23,499	55,120	3	618,600	388,000	1,006,600	
f) Fiskerin.....	—	—	—	—	—	—	12	10,000	Haparanda d.o.	1870	82	3	1	143	1,403	19,262	—	20,808	1,1 ¹ / ₂	338,600	14,600	353,200	
2) Under enskild disposition.																							
b) Hemman.....	136,3 ¹ / ₂	136,3 ¹ / ₂	1,210	—	—	—	—	951,845															
c) Jordlägenheter.....	—	—	—	13	—	—	497	47,950															
d) Fiskerin.....	—	—	—	—	—	—	118	398,736															
B) Skatte-egendomar.																							
a) Boställen.....	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	3	—	—	—	—	23,000															
e) Hemman.....	517,2 ³ / ₁₀	517,2 ³ / ₁₀	4,660	88	234	2,249	—	13,766,255															
d) Jordlägenheter.....	—	—	—	111	134	698	30	217,800															
e) Fiskerin.....	—	—	—	—	—	—	62	171,900															
f) Verk och inrättningar...	—	—	—	—	—	—	73	1,478,800															
C) Frälse-egendomar.																							
b) Säterin och ladugårdar	8,2 ¹ / ₁₀	8,2 ¹ / ₁₀	9	12	—	15	—	121,000															
d) Hemman.....	138,3 ¹ / ₁₀	138,3 ¹ / ₁₀	253	71	—	53	—	882,000															
Summa	811,3 ³ / ₁₀	811,3 ³ / ₁₀	6,164	295	368	3,015	793	18,412,286	Summa	—	592	267	6	6,758	7,712	74,836	31,969	121,275	5,1 ¹ / ₂	2,036,150	797,000	2,833,150	
Anm. Olikheten emellan hemmantalen m. m. i denna och föregående uppgift är beroende af den i länet nu fortgående afvittringen.									Anm. Egoarealen är utförd efter afvittringshandlingarne och tomternas antal efter nya regleringskartorna.														

Tab. N:o II.

LAGA SKIFTEN, ÅREN 1866—1870.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.
A f s l u t a d e l a g a s k i f t e n .																									
År.	Sökta skiftens antal.	Skiftade mantal.		Qvarboende del-egares					Utflyttade del-egares					Summa skiften.	Skiftade kvadratref.					Utgifter till Landtmätare och gode män. R.dr.	Öfriga beräknade utgifter. R.dr.				
		Antal.	Oförmedlade.	Nuvärande.	skiftesantal.					skiftesantal.					Åker.	Äng.	Odlingsmark.	Afrösningsjord.	Impedimenter.			Summa.			
					1.	2.	3.	4.	öfrer.	Summa.	1.	2.	3.										4.	öfrer.	Summa.
1866...	2	9	14,750	14,750	16	29	45	27	—	117	7	19	19	3	—	48	431	4,754	38,730	3,125	245,725	12,366	304,700	54,565	72,123
1867...	5	6	9,658	9,658	4	14	12	13	—	43	7	10	2	6	—	25	177	2,559	16,612	2,130	139,764	7,606	168,671	30,817	21,602
1868...	6	3	10,450	10,450	2	17	41	26	9	95	9	6	7	9	1	32	391	2,211	23,770	1,717	143,601	3,305	174,604	25,264	11,476
1869...	1	4	8,150	8,150	1	19	31	19	—	70	1	10	4	1	—	16	254	1,795	14,805	715	67,462	3,815	88,592	34,497	12,629
1870...	2	3	4,362	4,362	6	7	12	11	5	41	1	4	3	3	—	11	155	1,576	10,101	183	60,499	2,426	74,785	21,425	7,930
Summa	16	25	47,370	47,370	29	86	141	96	14	366	25	49	35	22	1	132	1,408	12,895	101,018	7,570	657,051	29,518	811,352	166,568	125,760

Tab.

K R O N O -

1.	2. 3. 4. 5. 6.					7. 8.	
	Afkortad.					Anordnad eller	
	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.	1866.	1867.
Statsmedel.							
Ränta			138,84	109,61	78,31	38,418,92	45,931,04
Tiondespanmål		521,89	119,87	35,78	22,07	15,298,75	18,157,27
Auktionsmedel för såld spanmål						208,69	134,74
Arrendemedel						2,278,48	2,238,05
Mantalspenningar	1,442,30	2,005	1,662,60	853,80	1,043,80	5,261	6,825,85
Bötesmedel	6,105,67	5,488,85	3,869,55	10,502,47	8,710,89	11,573,76	8,543,89
Skogsmedel					75		
Tillfälliga rotevakansafgifter						8,67	14,57
Båtsmans-vakansafgift						307,39	373,93
Bränvinstillverkningsafgift						7,815	
Stämpelpappersmedel						13,227,35	11,718,93
Hufvudtitlarnes besparingsmedel							2,044,85
Observationsmedel						278,90	322,70
Extra medel och uppbörd						40,845,10	90,94
Summa	7,547,97	8,015,74	5,790,86	11,501,66	9,855,82	135,522,01	96,396,76
Riksgälds-medel.							
Allmän bevilning	1,784,75	2,512,86	2,211,60	1,074,80	1,296,44	21,954,93	25,613,66
Skatterättsmedel						64,35	16,80
Observationsmedel						5,40	15,60
Lånemedel för utdikningar						1,066,38	921,42
Vapenskatt		198,18	7,50	12,50			7,083,89
Summa	1,784,75	2,711,04	2,219,10	1,087,30	1,296,44	23,091,66	33,651,37
Diverse verks medel.							
Norrbottens hästjägaressquadronfonds medel	699,98	707,25	703,79	703,79	681,95	4,400,15	5,485,13
Allmänna bevaringsfondens d:o						500	600
Undsättningsfondens d:o						8,41	21,176,61
Magasinsfondens d:o					15,307,14	78	
Skogsplanteringsfondens d:o		83,12	87,25	186,25		3,241,11	29,072,97
Vadstena krigsmanshusfonds d:o						141,91	156,68
Beväringens invalid- och pensionsfonds d:o				92,50	240	128,75	172,50
Bränvinsförsäljnings d:o						15,179,65	14,592,75
Kurhus d:o	985,64	1,337,10	1,330,35	691,85	844,25	4,887,98	3,974,24
Folkskole d:o	1,442,60	2,005	1,662,60	853,80	1,044,60	6,994,82	6,975,04
Landstings d:o			1,80		325,71	266,58	32,56
Riddarhus d:o			5			60	70
Stockholms Stora barnhus d:o						532,19	508,41
D:o skolstats d:o						116,87	109,37
Upsala Domkyrkas d:o						66,78	62,50
Luleå Lasarett d:o						382,32	385,97
Rotefrihets d:o			76,03	36,22	47,13	4,884,64	5,180,41
Riksdagsmannaarfröde	40					1,453,84	241,30
Brandstodsmedel						5,152,18	3,742,58
Cellfångelsebyggnads d:o							
Regementsskrifvarens uppbörsrester					5	7,884,59	7,604,66
Suveränitetsafgift till K. Ryska kronan						3,50	3,50
Observationsmedel						70,25	40,51
Cellfängelsets besparingsmedel						13,57	
Summa	3,128,62	4,132,47	3,866,82	2,564,41	18,495,78	56,370,87	100,187,69
Summa Summarum	12,461,34	14,859,25	11,876,78	15,153,37	29,648,04	214,953,94	230,235,82

Tab. N:o 13.

S P A R B A N K E R.

1.	2.	3.	4.			5.			6.			7.			8.			9.			10.			11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21.										
			Under året									Vid årets slut						Klassifikation af delegarne efter deras vid nedanstående års slut innestående behållning.																
			År.	Antal sparbanker.		tillkom- nena del- egare.	af- gång- ne del- egare.	insatt be- lopp.	i räk- skaperne godtgjord ränta å delegarnes kapital.		uttaget belopp.	qvar- stään- dedel- egare.	innestään- de behål- ning, till- hörande delegarne.		befintligt öfverskott (grund-och- reservfond, räntevin- ster m. m.)		Summa af kolum- nerne N:is 8 och 9.		Behållning i sparbank:		1866.		1867.		1868.		1869.		1870.					
Antal.	Antal.	R.dr		R.mt.	R.dr				R.mt.	R.dr			R.mt.	Antal.	R.dr	R.mt.	R.dr	R.mt.	R.dr	R.mt.	R.dr	R.mt.	Antal del- egare.	Summa R:dr R:mt.	Antal del- egare.	Summa R:dr R:mt.	Antal del- egare.	Summa R:dr R:mt.	Antal del- egare.	Summa R:dr R:mt.	Antal del- egare.	Summa R:dr R:mt.		
1865	1	—	—	—	—	—	—	—	1,012	127,136	7,229	134,365	t. o. m. 10 R:dr	77	399	78	387	117	554	178	804	315	1,885											
1866	4	158	101	28,671	7,536	22,194	1,069	140,833	9,010	149,843	fr. o. m. 10—25	82	1,344	74	1,139	108	1,646	129	1,958	267	4,727													
1867	4	180	157	29,466	8,394	27,811	1,092	150,682	9,922	160,604	» 25—50	66	2,232	57	1,984	94	3,226	118	4,262	235	8,759													
1868	5	272	122	27,371	8,259	30,399	1,242	155,912	11,037	166,949	» 50—100	52	3,472	44	2,908	74	4,878	125	8,578	249	17,143													
1869	5	307	101	54,192	9,172	23,485	1,450	195,700	12,400	208,100	» 100—200	51	6,756	47	6,480	70	9,576	120	16,257	236	34,805													
1870	5	271	126	54,839	10,959	36,130	1,596	225,269	12,930	238,199	» 200—300	13	2,896	12	2,892	29	7,168	40	9,445	113	28,943													
											» 300—400	6	2,117	10	3,536	20	4,754	38	10,532	59	21,635													
											» 400—500	2	838	1	471	8	3,369	18	7,853	44	20,273													
											» 500—1,000	8	5,133	6	4,321	8	5,568	18	11,366	48	32,971													
											ntöfver 1,000	—	—	2	3,047	3	5,150	8	12,431	30	54,128													
											Summa	357	25,287	330	27,165	531	45,889	792	83,486	1,596	225,269													

Anm. Endast för år 1870 är klassifikationen af delegarne fullständig. För de öfriga åren jfr de i Statistisk Tidskrift meddelade redogörelserna.

Tab. N:o 14.

F A T T I G V Å R D E N.

1.	2.	3.	4.	5.	6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14.								15. 16. 17.			18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25.														
					Fattigvårds- samhällen				Antal fattighjon. som erhållit full försörjning.								Antal af fattigvår- den understödde, som ej fått full försörjning.			Fattigvårdens										
					med gemensam fattigvård.		med fattigvården roteris delad.		Äldre personer, vårdade		Barn, vård- dade i och utom fattighus.		Summa.		Summa af båda könen.		Afkast- ning af egendom, kollektor, m. m.		Personel afgift.		Tillskott		Ersättning		Summa utgifter i och för fattigför- sörjning.					
					m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	Summa.	m.	q.	Summa.	af stats- medel.	af annat fattig- vårdssam- hälle.	Summa inkomster.	R:dr	R:mt.			
1866	17	3	49	5	16	32	141	186	201	227	358	445	803	572	769	1,341	3,114	7,503	39,717	8,205	1,520	572	60,631	71,797						
1867	18	2	36	5	15	36	182	218	283	330	480	584	1,064	1,280	1,492	2,772	2,537	6,986	49,104	11,336	4,903	6,488	81,354	98,373						
1868	17	3	47	5	17	45	174	240	374	410	565	695	1,260	1,530	1,630	3,160	2,243	6,675	54,720	18,189	6,577	10,387	98,791	122,090						
1869	16	4	53	5	16	43	164	235	346	383	526	661	1,187	1,029	1,206	2,235	1,819	7,588	54,918	13,773	972	678	79,748	95,710						
1870	15	5	77	5	19	45	159	224	364	384	542	653	1,195	706	925	1,631	1,577	7,444	57,318	11,661	1,020	55	79,075	90,592						

Anm. Bland ersättning af statsmedel upptages utom statsanslag jemväl en del gåfvomedel. — Att utgifterna öfverskjuta inkomsterna härleder sig deraf, att en del kommuner i de senare dels icke upptagit de gåfvomedel, som erhöles under missvärtåren, och dels icke värdet af en del naturaprestationer.